

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Uusi perustuslaki tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Perustuslain mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto. Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä annetun lain mukaan tarkastusvirasto järjestetään perustuslaissa tarkoitetulla tavalla eduskunnan yhteyteen viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2001. Tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin viimeistään edellä mainittuna päivänä voimaan tulevalla lailla.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtiontalouden tarkastusvirastosta. Laissa säädettäisiin tarkastusviraston asemasta, tehtävistä ja niihin liittyvistä oikeuksista sekä tarkastusviraston hallinnosta ja virkamiehistä. Esityksen tavoitteena on järjestää tarkastusviraston asema ja toiminta siten, että perustuslaissa virastolle asetettu riippumattomuusvaatimus toteutuu.

Tarkastusviraston järjestäminen eduskunnan yhteyteen on organisatorinen muutos. Tarkastusviraston tehtäviin tai tarkastusoikeuteen ei ehdoteta merkittäviä muutoksia. Tarkastusoikeuden piiriin ei edelleenkään kuuluisi eduskunnan taloudenhoito, eduskunnan vastattavana olevat rahastot, Suomen Pankki eikä kansaneläkelaitos. Tarkastusoikeus ehdotetaan kuitenkin laajennettavaksi yhteisöihin ja muihin oikeushenkilöihin, jotka ovat saaneet valtiolta luvan kerätä varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi, taikka joiden hoidettavaksi on uskottu valtion varojen ja omaisuuden hoitoa koskevia tehtäviä. Tarkastusoikeus laajenisi myös valtion tukitoimien osalta.

Laissa säädettäisiin myös tarkastusoikeuteen liittyvistä valtuuksista ja kertomusme-

nettelystä. Tarkastusvirasto antaisi eduskunnalle vuosittain kertomuksen toiminnastaan ja tarvittaessa erilliskertomuksia. Lisäksi se antaisi tarkastuksesta laaditun tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, sekä tiedoksi valtioneuvostolle ja valtiovarainministeriölle. Siten valtioneuvosto ja sen alainen hallinto saisivat käyttöönsä valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen tulokset.

Tarkastusvirastoa johtaisi pääjohtaja, jonka eduskunta valitsee. Tarkastusvirastossa olisi neuvottelukunta, joka ylläpitäisi ja kehittäisi tarkastusviraston yhteyksiä eri yhteistyötoihin, tekisi aloitteita tarkastustoiminnan kehittämiseksi sekä seuraisi tarkastustoimen suuntautumista, tuloksellisuutta ja palvelukykyä.

Tarkastusviraston virkamiesten oikeudellinen asema muuttuisi. Virkamiesten asema määräytyy nykyisin valtion virkamieslain mukaan. Tarkastusviraston virkamiehiä koski pääsääntöisesti eduskunnan virkamiehistä annettu laki. Virkamiehet ja heidän virkansa, lukuun ottamatta pääjohtajan virkaa, siirtyisivät eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon.

Lisäksi ehdotetaan 12 muun lain muuttamista. Muutokset johtuvat lähinnä viraston organisatorisen aseman muuttumisesta.

Asia liittyy eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon perustettavan pääjohtajan viran osalta valtion vuoden 2000 ensimmäiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Pääjohtajan virka tarkastusvirastoon voitaisiin kuitenkin perustaa jo 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	5
1. Uudistuksen lähtökohdat	5
2. Nykytila	6
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	6
2.1.1. Yleistä	6
2.1.2. Valtiontilintarkastajat	7
2.1.3. Valtiontalouden tarkastusvirasto	8
Asema ja hallinto	8
Tarkastusviraston tehtävät ja toiminta	9
3. Ehdotuksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	12
3.1. Tavoitteet	12
3.2. Keskeiset ehdotukset	13
3.2.1. Tarkastusviraston riippumaton asema	13
3.2.2. Tarkastusviraston ylin johto	13
3.2.3. Kertomusmenettely	14
3.2.4. Tarkastusviraston tehtävät ja toimivalta sekä tietojensaantioikeus ..	14
3.2.5. Tarkastusmenettely	15
3.2.6. Neuvottelukunta	16
4. Esityksen vaikutukset	16
4.1. Taloudelliset vaikutukset	16
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	16
5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	16
6. Asian valmistelu	17
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
1. Lakiehdotusten perustelut	17
1.1. Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta	17
1 luku. Asema, tehtävät ja tarkastusoikeudet	17
1 §. Asema ja tehtävät	17
2 §. Tarkastusoikeus	18
3 §. Tarkastusten suorittaminen	22
4 §. Salassa pidettävien tietojen saanti	23
5 §. Tarkastuskertomus	24
6 §. Eduskunnalle annettavat kertomukset	25
2 luku. Hallinto	25
7 §. Tarkastusviraston pääjohtaja	25
8 §. Neuvottelukunta	26
3 luku. Virkamiehet ja virat	26
9 §. Virkamiesten asema	26
10 §. Pääjohtajan valinta, toimikausi ja kelpoisuusvaatimukset	26
11 §. Virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen	27
12 §. Virkamiesten nimittäminen ja eräät henkilöstöhallintoasiat	27
4 luku. Menettely	27
13 §. Hallintomenettely	27

14 §.	Virka-apu	27
15 §.	Uhkasakko	28
16 §.	Väärinkäytöksestä ilmoittaminen	28
17 §.	Rikoksesta ilmoittaminen ja salassa pidettävien tietojen antaminen	28
5 luku.	Erinäiset säännökset	29
18 §.	Valtion määräysvallassa oleva yhtiö	29
19 §.	Työjärjestys ja muut määräykset	30
20 §.	Voimaantulo	30
21 §.	Siirtymäsäännökset	31
1.2.	Laki eduskunnan virkamiehistä	31
1.3.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia	32
1.4.	Laki valtion talousarviosta	32
1.5.	Laki asiakirjain lähettämisestä	32
1.6.	Arkistolaki	33
1.7.	Valtion virkamieslaki	33
1.8.	Valtion maksuperustelaki	33
1.9.	Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa	33
1.10.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia	33
1.11.	Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta	33
1.12.	Laki Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä	33
1.13.	Kansaneläkelaki	34
2.	Voimaantulo	34
3.	Säätämisyjärjestys	34
LAKIEHDOTUKSET		36
1.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia	36
2.	Laki eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta	41
3.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta	41
4.	Laki valtion talousarviosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	42
5.	Laki asiakirjain lähettämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta	42
6.	Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta	43
7.	Laki valtion virkamieslain 3 ja 65 §:n muuttamisesta	43
8.	Laki valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta	43
9.	Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta	44
10.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta	44
11.	Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain 2 b §:n muuttamisesta	45
12.	Laki Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetun lain 3 §:n muuttamisesta	45
13.	Laki kansaneläkelain 54 §:n muuttamisesta	45
LIITE		47
Rinnakkaistekstit		47
2.	Laki eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta	47
3.	Laki valtioneilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta	48
4.	Laki valtion talousarviosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta	48
5.	Laki asiakirjain lähettämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta	49
6.	Laki arkistolain 1 §:n muuttamisesta	50
7.	Laki valtion virkamieslain 3 ja 65 §:n muuttamisesta	50

8.	Laki valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta	51
9.	Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta	52
10.	Laki valtiontakuurahastosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta	52
11.	Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain 2 b §:n muuttamisesta	53
12.	Laki Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetun lain 3 §:n muuttamisesta	53
13.	Laki kansaneläkelain 54 §:n muuttamisesta	54

YLEISPERUSTELUT

1. Uudistuksen lähtökohdat

Uusi Suomen perustuslaki tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Suomen perustuslain voimaanpanojärjestelyistä annetun lain (732/1999) 8 §:n mukaan valtionalouden tarkastusvirasto järjestetään perustuslain 90 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla eduskunnan yhteyteen viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2001. Tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin viimeistään edellä mainittuna päivänä voimaan tulella lailla.

Perustuslaissa säilytetään valtionalouden ulkoisen valvonnan ja tarkastuksen dualistinen järjestelmä, jossa eduskunta valtion tilintarkastajien välityksellä valvoo ja valtionalouden tarkastusvirasto tarkastaa valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista.

Perustuslain 90 §:n 1 momentin mukaan eduskunta valitsee keskuudestaan valtioniintarkastajat eduskunnalle kuuluvan valvonnan suorittamista varten.

Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtionalouden tarkastusvirasto, jonka asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain säännös merkitsee muutosta tarkastusviraston organisatoriseen asemaan viraston siirtyessä toimeenpanovallan eli valtiovarainministeriön alaisuudesta eduskunnan yhteyteen. Siirto vahvistaa tarkastusviraston toiminnallista ja hallinnollista riippumattomuutta. Tämän lisäksi perustuslaissa on korostettu tarkastustoiminnan riippumattomuutta kirjaamalla sitä koskeva nimenomainen edellytys perustuslain säännökseen. Myös vaatimus säättää tarkastusviraston tehtävistä laintasoisesti merkitsee poikkeusta voimassa olevaan järjestelmään. Nykyisen valtionalouden tarkastuksesta annetun lain (967/1947) 1 §:n 2 momentin mukaan valtionalouden tarkastusvirastolle voidaan asetuksella antaa muitakin sellaisia tehtäviä, joiden on katsottava liittyvän sen toimintaan. Asetukseen perustuen valtioneuvostolla on ollut oikeus määrätä tarkastusvirastolle sen tehtäväalaa puitteisiin kuuluvia tehtäviä.

Perustuslain 90 §:n 3 momentissa säädetään valtioniintarkastajien ja valtionalouden tarkastusviraston oikeudesta saada viran-

omaisilta ja muilta valvonnan kohteina olevilta tehtävän hoitamiseksi tarvittavat tiedot. Säännös korostaa tarkastusviraston tietojensaantioikeutta, sillä nykyjärjestelmän perusteena oleva hallitusmuodon säännös ei sisällä mainintaa tarkastusviraston tietojensaanti-oikeudesta, vaan siitä on säädetty lailla.

Perustuslakia koskevan perustuslakivaliokunnan mietinnön (PeVM 10/1998 vp — HE 1/1998 vp) mukaan tarkastusviraston asemasta säädettyä on lähtökohtana oltava tarkastusviraston uskottavan riippumattomuuden turvaaminen niin hallinnollisissa kuin toiminnallisissakin suhteissa.

Perustuslakivaliokunta totesi mietinnössään lisäksi, että tarkastusvirastoa koskevan lainsäädännön uudistamisen valmistelu on käynnistettävä kiireellisesti ja valmistelutyö on asianmukaista suorittaa eduskunnan yhteydessä, esimerkiksi puhemiesneuvoston asettamassa toimikunnassa. Valmistelussa on tarpeen mukaan arvioitava ja selvennettävä valtioniintarkastajien ja tarkastusviraston keskinäisiä suhteita. Uudistuksessa voidaan korostaa valtioniintarkastajien valvovaa ja tarkastusviraston tarkastavaa roolia. Valiokunnan käsityksen mukaan näiden kahden tarkastuselimen välinen yhteistyö ei ole ristiriidassa riippumattomuusvaatimuksen kanssa.

Eduskunta on 17 päivänä joulukuuta 1999 hyväksynyt itselleen uuden työjärjestyksen (40/2000), joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000. Työjärjestyksen 16 §:n 3 momentin mukaan eduskunta valitsee valtionalouden tarkastusviraston pääjohtajan sen jälkeen, kun virka on ollut haettavana ja valtiovarainvaliokunta on arvioinut hakijoita. Jos virkaan on useampia hakijoita, toimitetaan valtionalouden tarkastusviraston pääjohtajan vaali.

Valtionalouden ulkoisen tarkastuksen uudelleen järjestämistä on hallitusmuodon voimassaolon aikana selvitelty ja valmisteltu useita kertoja. Asiaa ovat 1990-luvulla valmistelleet valtiovarainministeriön asettama VTV-työryhmä (VM 1991:5), valtioniintarkastajien pyynnöstä LM-työryhmä (LM-työryhmän muistio 1993), eduskunnan puhemiesneuvoston asettama valtionalouden tarkastuksen kehittämistoimikunta 95 (Eduskunnan kanslian julkaisu 3/1996), Valtioyhteisötoimikunta (Valvontatyöryhmän muistio VM 15/1997), Perustuslaki 2000-komitea

(KM 1997:13) ja valtiovarainministeriön asettama valtiontalouden tarkastuksen ja valvonnan järjestämisyöryhmä (VM 29/97).

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1. Yleistä

Valtiontalouden ulkoinen valvonta- ja tarkastusjärjestelmä perustui 1 päivään maaliskuuta 2000 saakka ja perustuu tarkastusviraston osalta edelleenkin mainitusta päivästä lukien kumottuun hallitusmuotoon. Hallitusmuodon 71 §:n (1077/1991) mukaan valtiontalouden valvonta ja tarkastus jakautuu valtiontilintarkastajien eduskunnan puolesta suorittamaan parlamentaariseen valvontaan ja toimeenpanovallan alaisen valtiontalouden tarkastusviraston suorittamaan tarkastukseen. Tämän ulkoisen valvonnan ja tarkastuksen lisäksi valtiontalouden valvontajärjestelmä käsittää hallinnon toimeenpanosta vastuullisten muun lainsäädännön nojalla järjestettävän oman valvonnan. Siihen kuuluu virasto-, laitos- ja tilivirastokohtaisesti järjestetty sisäinen valvonta sekä useisiin yksittäisiin varainhallinta- ja toimintajärjestelmiin sisältyvä järjestelmäkohtainen hallinnollinen valvonta. Valtion liikelaitoksilla ja valtionyhtiöillä sekä useimmilla valtion talousarvion ulkopuolisilla rahastoilla on lisäksi niitä koskevan lainsäädännön nojalla erilliset tilintarkastajat.

Valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusala ja toimivaltuudet ovat pääosin samanlaiset. Erilaisesta institutionaalisesta asemasta ja toiminnan erilaisesta luonteesta johtuen yksiköiden tarkastuksellinen näkökulma ja toimintatavat eroavat kuitenkin huomattavasti toisistaan. Tämän vuoksi valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston kesken ei ole järjestetty yksityiskohtaista työnjakoa valvonnan ja tarkastuksen suorittamisessa.

Tarkeimmat säännökset valtiontilintarkastajien suorittamasta valvonnasta on annettu eduskunnan vahvistamassa valtiontilintarkastajain johtosäännössä (391/1951) ja valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetussa laissa (630/1988). Tarkastusviraston tarkastustoimesta säädetään valtiontalouden tarkastuksesta annetussa laissa (967/1947) ja asetuksessa (267/1993). Molempien osalta tarkas-

tustoimesta säädetään valtioneemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetussa laissa (968/1947).

Näiden ulkoista valvonta- ja tarkastustointia koskevien yleisten säädösten lisäksi valtiontilintarkastajien ja tarkastusviraston valvonta- ja tarkastustehtäviä koskevia säännöksiä on myös erityislainsäädännössä. Ne sisältävät täydennyksiä tai poikkeuksia yleiseen järjestelmään tai niissä on vain toistettu yleisen järjestelmän mukainen valvonta- tai tarkastustehtävä. Ensiksi mainitunlaisia säännöksiä on valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/1987), valtion vakuusrahastosta annetussa laissa (379/1992), metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta annetussa laissa (1474/1995), Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetussa laissa (958/1997) ja puolulaissa (10/1969). Niistä muut koskevat sekä valtiontilintarkastajia että tarkastusvirastoa paitsi kaksi viimeistä, jotka koskevat vain tarkastusvirastoa. Jälkimmäiseen ryhmään kuuluvia molempia tarkastuselimia koskevia säännöksiä on puolestaan valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista annetussa laissa (168/1931), maatalouden interventiorahastosta annetussa laissa (1206/1994) ja valtion ydinjätehuoltora- hastosta annetussa asetuksessa (162/1988). Eräissä laitos- ja toimintakohtaisissa säännöksissä on myös edellytetty tarkastusviraston osallistuvan laitoksen tai yhteisön tilintarkastajan valintaan tai tarkastusviraston virkamiehen valintaa tilintarkastajaksi. Tällaisia säännöksiä on valtiontakuurahastosta annetussa laissa (444/1998), maatilatalouden kehittämisrahastosta annetussa laissa (657/1966), kansaneläkelaisissa (347/1956), kriminaalihuoltoyhdistyksestä annetussa asetuksessa (1241/1996), liikenneturvasta annetussa asetuksessa (843/1988) ja huoltovarmuuskeskuksesta annetussa asetuksessa (1391/1992).

Euroopan yhteisöjen varainsiirtoja koskevasta valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksesta säädetään valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja annetussa laissa (353/1995). Laki perustuu lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden yhteistyö- ja lojaliteettivelvollisuutta sekä yhteisöjen taloudellisille eduille annettavan yhtäläisen suojan ja yhteistyön velvoitetta koskeviin Euroopan yhteisöjen perusta-

missopimusten säännöksiin (EY:n perustamissopimus 10 artikla (ent. 5 artikla) ja 280 artikla (ent. 209 a artikla), EHTY 78 i ja 86 artiklat sekä Euratom 183 a ja 192 artiklat).

2.1.2. Valtiontilintarkastajat

Valtiontilintarkastajien valinnasta säädettiin aikaisemmin valtiopäiväjärjestyksen 88 a §:ssä ja nytemmin perustuslain 90 §:n 1 momentissa ja eduskunnan työjärjestyksen 12 §:ssä. Vaalikauden ensimmäisillä valtiopäivillä asetetaan eduskunnan keskuudesta viisi valtiontilintarkastajaa ja yhtä monta varajäsentä. Valtiontilintarkastajain johtosäännön mukaan valtiontilintarkastajien toimikausi alkaa kansanedustajavaaleja seuraavan kalenterivuoden alussa ja päättyy sen kalenterivuoden lopussa, jolloin seuraavat vaalit toimitetaan. Valtiontilintarkastajien tehtävä puolestaan päättyy, kun viimeinen kertomus heidän toimikaudeltaan on annettu eduskunnalle. Esimerkiksi vuonna 1995 valittujen valtiontilintarkastajien työ päättyy, kun vuoden 1999 kertomus on annettu vuonna 2000. Valtiontilintarkastajilla on apunaan kanslia, jossa on nykyisin 15 virkaa.

Perustuslain 90 §:n 1 momentin samoin kuin 1 päivään maaliskuuta 2000 saakka voimassa olleen hallitusmuodon 71 §:n 1 momentin mukaan valtiontilintarkastajien tehtävänä on valvoa valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista. Tehtävästä on säädetty tarkemmin valtiontilintarkastajain johtosäännössä. Sen 4 §:n mukaan valtiontilintarkastajien on valvottava sekä valtion taloudenhoidon laillisuutta että tarkoituksenmukaisuutta. Heidän on otettava selko kaikesta, jonka tunteminen on tarpeen luotettavan käsityksen saamiseksi talousarvion noudattamisesta sekä valtion taloudenhoidosta. Tässä tarkoituksessa heidän on suoritettava myös käyntejä ja tarkastuksia virastoissa ja laitoksissa. Valvonta kohdistuu pääasiallisesti valtiontalouden yleiseen tilaan ja hoitoon.

Valtiontilintarkastajien valvonnan kohteenä on johtosäännön ja edellä luvussa 2.1.1. mainittujen erillissäännösten nojalla varsinainen valtiontalous, valtionapujen ja -tukien saajat eräin yksityishenkilöön kohdistuvien poikkeuksien, valtionenemmistöiset osakeyhtiöt ja valtion teollisuuslaitokset sekä Suomen ja Euroopan yhteisöjen väliset varainsiirrot. Varsinainen valtiontalous käsittää valtion talousarvion piiriin kuuluvien viras-

tojen ja laitosten sekä talousarvion ulkopuolella olevien valtion liikelaitosten ja rahastojen talouden. Valtiontilintarkastajien tarkastusalueeseen ei kuulu eduskunnan ja eduskunnan vastattavina olevien rahastojen taloudenhoito eikä Suomen Pankin ja kansaneläkelaitoksen toiminta ja hallinto. Niiden valvonta- ja tarkastusjärjestelmistä on säädetty erikseen.

Valtiontilintarkastajien valvonnan tarkoituksena on turvata eduskunnan budjettivalta tarkastelemalla hallituksen toimintaa valtiontalouden hoidossa ja valtion talousarvion noudattamisessa. Valvonta on näin parlamentaarista ja jälkikäteen tapahtuvana se kohdistuu pääsääntöisesti jo toteutettuihin toimenpiteisiin.

Valtiontilintarkastajat antavat kultakin varainhoitovuodelta eduskunnalle kertomuksen. Siinä heidän on esitettävä ne huomautukset ja muistutukset, joihin heidän tekemiensä havaintojen perusteella on aihetta, sekä ehdotettava toimenpiteitä havaittujen puutteellisuksien ja muiden epäkohtien korjaamiseksi. Kertomus sisältää myös vertailun valtion talousarvion ja tilinpäätöksen välillä. Eduskunta käsittelee valtiontilintarkastajien kertomuksen yhdessä hallituksen valtion varainhoidosta ja tilasta antaman kertomuksen (nytemmin uuden perustuslain 46 §:n 1 momentin mukainen kertomus valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta) kanssa ja valtiovarainvaliokunta arvioi mietinnössään, miten valtion talousarviota on noudatettu ja valtiontaloutta hoidettu. Valtiontilintarkastajain johtosäännön mukaan valtiontilintarkastajat voivat erityisesti syyttä tarvittaessa antaa erillisen kertomuksen jostakin asiasta. Eduskunta käsittelee myös erillisen kertomuksen.

Valtiontilintarkastajat toimivat tarvittaessa Euroopan parlamentin budjettivalvontaliokunnan kansallisena yhteistyötahona.

Valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston välinen yhteistyö perustuu valtiontilintarkastajain johtosääntöön ja valtiontalouden tarkastuksesta annettuun asetukseen. Käytännössä yhteistoiminta on tarkoitannut vuosittaisten tarkastussuunnitelmien yhteensovittamista päällekkäisyyksien välttämiseksi sekä muuta yhteydenpitoa erilaisissa tarkastuksiin liittyvissä kysymyksissä. Asetuksen mukaan tarkastusviraston tulee toimittaa valtiontilintarkastajille heidän tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat. Tällä perusteella valtiontalouden

tarkastusvirasto on toimittanut kaikki tarkastuskertomuksensa tiedoksi valtioneilintarkastajille.

2.1.3. Valtiontalouden tarkastusvirasto

Asema ja hallinto

Hallitusmuodon 71 §:n 3 momentin mukaan valtion taloudenhoidon ja talousarvion noudattamisen tarkastamista varten on valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkemmin tarkastusviraston asemasta, tehtävistä ja toimivallasta säädetään valtiontalouden tarkastuksesta annetussa laissa ja asetuksessa, valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetussa laissa sekä laissa valtioneilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja. Kuten edellä luvussa 2.1.1. on mainittu, tarkastusviraston tehtäviä ja toimivaltaa koskevia erillisiä säännöksiä sisältyy myös useaan muuhun lakiin ja asetukseen. Niistä osassa tarkastusvirastolle on säädetty valtiontalouden ulkoiseen tarkastukseen kuuluttomia tehtäviä.

Tarkastusvirasto on ainoa valtioneuvoston alainen virasto, josta on säädetty hallitusmuodossa. Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain mukaan tarkastusvirasto on valtiovarainministeriön alainen. Tarkastusviraston alistussuhde valtiovarainministeriöön on ollut käytännössä hallinnollinen. Tarkastusviraston suhde valtiovarainministeriöön poikkeaa muista ministeriön alaisista virastoista siten, että tarkastusvirasto vahvistaa osaltaan valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 11 §:ssä tarkoitetut tulostavoitteet. Muiden virastojen osalta tulostavoitteet vahvistaa asianomainen ministeriö.

Toiminnallisesti tarkastusvirasto on ollut riippumaton toimeenpanovallasta. Tarkastusvirasto päättää itse tarkastustoiminnastaan ja tarkastusten kohdentamisesta sekä tulostavoitteistaan. Se vastaa tilivirastona maksuliikkeestään ja kirjanpidostaan. Valtioneuvosto ei ole käyttänyt oikeuttaan antaa tarkastusvirastolle sen tehtäväalan puitteisiin kuuluvia tarkastustehtäviä.

Tarkastusvirastossa on pääjohtajan lisäksi tarkastusneuvosto ja toimintayksiköitä. Lisäksi tarkastusvirastossa voi olla neuvottelukunta, jonka valtioneuvosto asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Se on luonteeltaan lähinnä yhteydenpito- ja kehittämiselin. Neu-

vottelukuntaa ei ole tähän mennessä asetettu.

Tarkastusviraston pääjohtajan nimittää virkaan tasavallan presidentti valtioneuvoston esityksestä virkaa haettavaksi julistamatta. Pääjohtajalta vaaditaan virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto sekä hyvä perehtyneisyys julkiseen talouteen ja valtion hallintoon. Tarkastusviraston muut virkamiehet nimittää pääjohtaja. Muille virkamiehille ei ole säädetty erityisiä kelpoisuusvaatimuksia. Muiden virkojen kuin pääjohtajan viran perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta päättää tarkastusvirasto.

Tarkastusvirastolle kuuluvat asiat ratkaisee tarkastusneuvosto, pääjohtaja tai muu tarkastusviraston virkamies. Tarkastusneuvoston puheenjohtajana on pääjohtaja ja jäsenenä toimintayksiköiden päälliköt. Toimintayksiköistä määrätään viraston työjärjestyksessä, jonka pääjohtaja vahvistaa.

Tarkastusneuvosto ratkaisee asiat, jotka koskevat:

- 1) viraston toiminta- ja taloussuunnitelmaa sekä talousarvioehdotusta;
- 2) toimintayksiköille annettavia ohjeita tarkastussuunnitelman laatimiseksi;
- 3) uhkasakon asettamista ja maksettavaksi määräämistä; sekä
- 4) tarkastusviraston toimialaan kuuluvien yleisten ohjeiden antamista valtion viranomaisille ja laitoksille.

Lisäksi tarkastusneuvosto käsittelee ne viraston kannalta merkittävät asiat, jotka pääjohtaja saattaa tarkastusneuvoston käsiteltäväksi. Tarkastusneuvosto kokoontuu vuosittain pääsääntöisesti kahdesti.

Muissa asioissa ratkaisuvallta kuuluu pääjohtajalle. Työjärjestyksen määräyksellä tai pääjohtajan erillisellä päätöksellä ratkaisuvallta voidaan siirtää muulle virkamiehelle. Esimerkiksi tarkastuskertomuksesta päättää työjärjestyksen mukaan toimintayksikön päällikkö. Pääjohtaja voi kuitenkin yksittäistapauksessa ottaa ratkaistavakseen asian, joka on siirretty muun virkamiehen ratkaistavaksi. Asiat ratkaistaan tarkastusvirastossa esittelystä.

Tarkastusvirastossa on vuosilintarkastuksen toimintayksikkö, kaksi toiminnantarkastuksen toimintayksikköä, sisäisten palvelujen toimintayksikkö ja erillisyyksikkö. Tarkastusvirastossa on yhteensä noin 140 virkaa. Tarkastusviraston toimipaikka on Helsingissä ja sillä on lisäksi työpisteet Turussa, Jyväskylässä ja Oulussa.

Tarkastusvirasto kuuluu jäsenenä ylimpi-

en ulkoisten tarkastusyksiköiden kansainväliseen INTOSAI -järjestöön (International Organization of Supreme Audit Institutions). Järjestön jäseninä ovat ylimmät ulkoiset tarkastusyksiköt 178 valtiosta.

Tarkastusviraston tehtävät ja toiminta

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 1 §:n mukaan tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä talousarvion noudattamista. Asetuksella sille voidaan antaa muitakin sellaisia tehtäviä, joiden on katsottava kuuluvan sen toimintaan. Tarkastusviraston tehtäväalueesta on säädetty tarkemmin valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:ssä ja valtiontalouden tarkastuksesta annetun asetuksen 1 §:ssä.

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n mukaan tarkastusvirasto valvoo ja tarkastaa valtion viranomaisten, laitosten ja liikeyritysten taloudenhoitoa. Tarkastusalueen määrittely kattaa myös talousarvion ulkopuolisten rahastojen ja liikelaitosten talouden. Tarkastusvirasto valvoo ja tarkastaa muutoinkin valtion varojen käyttöä ja valtion omaisuuden hoitoa sekä niitä koskevaa tilinpitoa. Tarkastusvirastolla on lisäksi oikeus tarkastaa viranomaisten hallussa olevia yksityisille kuuluvia varoja, joista valtio on vastuussa. Tarkastusviraston toimivallan ulkopuolelle on sen sijaan rajattu eduskunnan taloudenhoito ja sen vastattavina olevien rahastojen hallinto sekä Suomen Pankin ja kansaneläkelaitoksen toiminta.

Myös Postipankin toiminta on ollut viime aikoihin asti tarkastusviraston tarkastuksen ulkopuolella. Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan tarkastusviraston tarkastus ja valvonta ei ole koskenut Postipankin toimintaa. Tilanne säilyi ennallaan laitosmuotoisen Postipankin muuttuessa vuoden 1988 alusta pankkitoimintaa harjoittavaksi osakeyhtiöksi, Postipankki Oy:ksi. Pankin toiminimi muutettiin myöhemmin Leonia Pankki Oyj:ksi. Vaikka osakeyhtiö on valtionyhtiö, pankin toiminta ei Postipankista annetun lain (972/1987) 22 §:n 2 momentin säännöksestä johtuen tullut valtioneuvaluutuksen osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetun lain mukaisen tarkastusviraston tarkastuksen piiriin.

Eduskunta on hyväksynyt 28 päivänä maaliskuuta 2000 hallituksen esityksen laiksi

postipankista annetun lain kumoamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 6/2000 vp). Postipankista annettu laki on kumottu 1 päivästä toukokuuta 2000 lukien (383/2000) ja samasta ajankohdasta on muun muassa tarkistettu valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin säännös siten, että siitä on poistettu maininta Postipankista (389/2000). Lisäksi eduskunta on hyväksynyt samassa yhteydessä hallituksen esityksen suostumuksen antamisesta valtion omistaman Leonia Oyj:n sulautumiseen Vakuutusyhtiö Sampo Oyj -nimiseen vakuutusyhtiöön sekä valtion osakeomistuosuuden alentamiseen muodostettavassa rahoituskonsernissa (HE 9/2000 vp). Säännösmuutokset ja yhdistämistä koskevien järjestelyjen toteuttaminen merkitsevät, että pankin poikkeusasema ulkoisen tarkastuksen suhteen on poistunut ja että tarkastusviraston tarkastusoikeutta Leonia Pankki Oyj:hen nähden on arvioitava nyt samoin perustein kuin muidenkin osakeyhtiöiden osalta.

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n ja asetuksen 1 §:n mukaan tarkastusvirasto valvoo ja tarkastaa myös valtionapujen myöntämistä sekä valtionapua saavien yhdyskuntien, yhteisöjen ja yhtymien varojen käyttöä ja tilinpitoa sen selvittämiseksi, onko valtionapua koskevia säännöksiä ja määräyksiä ja valtionapua myönnettäessä määrättyjä ehtoja noudatettu ja onko varat asianmukaisesti käytetty siihen tarkoitukseen, johon valtionapu on annettu. Lisäksi tarkastusviraston tulee seurata valtionapujen käytön valvontaa.

Varsinaisen tarkastus- ja valvontatehtävän lisäksi tarkastusvirastolle on annettu asetuksen 1 §:ssä tehtäväksi suorittaa eräitä toimeenpanovaltaan kuuluvia tehtäviä. Tarkastusvirasto antaa tarvittaessa virka-apua poliisille valtiontalouteen liittyvien rikosten tutkinnassa. Sen tulee myös seurata kehitystä toimialallaan sekä tehdä tarvittaessa uudistusehdotuksia niihin säännöksiin, joiden noudattamisen valvonta kuuluu tarkastusvirastolle samoin kuin muita tarpeelliseksi katsomiaan uudistusehdotuksia. Mainitun säännöksen mukaan tarkastusviraston tulee suorittaa myös ne tehtävät, jotka valtioneuvosto viraston tehtäväalaa puutteissa sille määrää.

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 6 §:n mukaan niiden, joiden toimintaa tarkastusvirasto valvoo tai tarkastaa, on vaudittaessa asianomaiselle tarkastajalle esitettävä tai tarkastusviraston käytettäväksi toimi-

tettava ne asiakirjat, jotka ovat tarpeen tarkastusta tai valvonnan suorittamista varten, sekä viivytyksettä annettava virastolle tai tarkastajalle näiden pyytämät tiedot ja selitykset.

Tarkastusviraston varsinaiseen valvontaja tarkastustehtävään liittyy myös velvollisuus seurata ja valvoa, että tarkastuksissa esiin tulleet virheellisyydet ja puutteellisuudet korjataan ja että ryhdytään asianmukaisiin toimenpiteisiin valtiolle mahdollisesti aiheutetun vahingon korvaamiseksi.

Tarkastusviraston valtionyhtiöiden tarkastustehtävä on määrittely valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetun lain 1 ja 2 §:ssä. Tarkastusoikeus ulottuu paitsi laissa määriteltyihin valtionenemmistöisiin osakeyhtiöihin myös sellaisen osakeyhtiökonsernin tytäryhtiöihin, jossa emoyhtiönä on valtionenemmistöinen osakeyhtiö. Lain mukaan tarkastusviraston on kiinnitettävä erityistä huomiota osakeyhtiön varojen käytön ja sijoitusten tarkoituksenmukaisuuteen. Valtiontalouden tarkastuksesta annetun asetuksen mukaan tarkastusviraston tulee myös valvoa, että valtionenemmistöiset yhtiöt noudattavat toiminnassaan liiketoiminnassa yleisesti hyväksytyjä taloudellisia periaatteita.

Tarkastusvirastolla on valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja annetun lain nojalla samanlainen oikeus kuin valtiontilintarkastajilla tarkastaa Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja. Tarkastusoikeus koskee kaikkia varainsiirtoja siitä riippumatta, liittyvätkö ne valtiontalouteen tai valtion talousarvioon. Toisaalta tarkastuksen kohteina ovat kaikki yhteisöjen varoista tukea tai lainaa saaneet, niiden myöntäjät, maksajat, välittäjät ja käyttäjät samoin kuin yhteisöjen varoista suoritus- ja tilityselvolliset tai muutoin vastuussa olevat. Laissa säädetään myös tarkastuselinten tietojensaanti-oikeudesta sekä oikeudesta luovuttaa salassapidettäviä tietoja. Ne poikkeavat eräiltä osin tarkastustoimen yleisiin säännöksiin perustuvista oikeuksista.

Valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista annetun lain 15 §:ssä ja maatalouden interventiorahastosta annetun lain 8 §:n 2 momentissa on toistettu jo tarkastustoimen yleisistä säännöksistä seuraava valtiontilintarkastajien ja tarkastusviraston tarkastusoikeus samoin kuin valtion ydinjäte-

huoltorahastosta annetun asetuksen 10 §:ssä tarkastusviraston tarkastusoikeus. Sen sijaan seuraaviin yksittäisiin säännöksiin perustuva tarkastusviraston tarkastustehtävä poikkeaa joiltain osin yleisistä säännöksistä tai täydentää niitä.

Valtion liikelaitoksista annetun lain 20 §:n 5 momentin nojalla tarkastusviraston samoin kuin valtiontilintarkastajienkin tarkastuksen piiriin kuuluu paitsi liikelaitos myös liikelaitoskonserni.

Tarkastusvirastolla samoin kuin valtiontilintarkastajilla on valtion vakuusrahastosta annetun lain 7 §:n 5 momentin mukaan oikeus tarkastaa vakuusrahastoa sekä vakuusrahaston tukea ja rahoitusta saaneen pankin, vakuusrahaston, omaisuudenhoitoyhtiön taikka muun yhteisön tai säätiön taloutta ja toimintaa tuen tai rahoituksen myöntämisen edellytyksenä olevien tietojen oikeellisuuden ja riittävyyden sekä käytön asianmukaisuuden selvittämiseksi. Sama koskee myös sitä, jonka käyttöön saaja on edellä mainittua tukea ja rahoitusta siirtänyt. Lain 18 §:n 3 momentissa säädetään oikeudesta luovuttaa salassapidettäviä tietoja muun muassa tarkastusvirastolle.

Metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta annetun lain 13 §:n 4 momentin mukaan metsäkeskukset ja kehittämiskeskus ovat sekä valtiontilintarkastajien että tarkastusviraston valvonnan ja tarkastuksen alaisia. Ne ovat julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka hoitavat niille säädettyjä ja määrättyjä tehtäviä. Metsäkeskukset hoitavat myös viranomaistehtäviä. Ne myöntävät ja maksavat muun muassa eräitä kestävän metsätalouden edistämiseen tarkoitettuja valtion tukia ja lainoja. Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, jonka puitteissa metsäkeskuksille ja kehittämiskeskukselle myönnetään valtionapua niille säädetyistä tai määrättyistä tehtävistä aiheutuviin menoihin. Ne perivät suoritteistaan maksuja pääsääntöisesti valtion maksuperustelain (150/1992) perusteiden mukaan. Maksujen alentamiseksi voidaan käyttää talousarviossa osoitettua valtionapua ja keskusten saamia muita tuloja. Huomioon ottaen erityisesti metsäkeskusten tehtävät metsätalouden tukijärjestelmien toimeenpanossa samoin kuin metsäkeskusten ja metsätalouden kehittämiskeskuksen toimintaan tulevan rahoituksen valtion talousarvion varoista ja rahoitusperusteiden sääntelyn muutoinkin valtiontalouden ulkoisten tarkastuselinten tarkastusoikeuden ulotta-

minen erillisäänöksellä yhteisöjen koko toimintaan on katsottu perustelluksi.

Tarkastusvirastolla on puoluelain 9 a §:n 3 momentin mukaan oikeus tarkastaa oikeusministeriön pitämään puoluekisteriin merkitylle puolueelle, sen piirijärjestöinä toimivalle yhdistykselle ja lain tarkoittamalle muulle yhdistykselle valtionavustuksena annettujen varojen käyttöä. Tässä tarkoituksessa tarkastusvirasto saa tarkastaa yhdistysten tilinpitoa sen selvittämiseksi, onko varat lain mukaisesti käytetty siihen tarkoitukseen, johon avustusta on annettu.

Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisympäristelmästä annetussa laissa nimetään ympäristömerkkiasioita käsitteleväksi kansalliseksi toimivaltaiseksi elimeksi Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Lain 3 §:n mukaan asianomaisella ministeriöllä ja valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa ja valvoa SFS ry:n toimintaa toimivaltaisena elimenä. Tarkastusoikeus kohdistuu yksityisoikeudelliseen yhdistykseen.

Valtiontalouden tarkastusta koskevan asetuksen lisäksi tarkastusvirastolle on annettu myös useilla erillisäänöksillä ulkoiseen tarkastukseen kuulumattomia toimeenpanovallan tehtäviä. Valtiontakuurahastosta annetun lain 10 §:ssä, maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain 2 b §:ssä, kansaneläkelain 54 §:ssä, Kriminaalihoitoyhdistyksestä annetun asetuksen 18 §:ssä, liikenneturvasta annetun asetuksen 22 §:ssä ja huoltovarmuuskeskuksesta annetun asetuksen 14 §:ssä edellytetään tarkastusviraston virkamiehen valintaa asianomaisen yhteisön tai laitoksen tilintarkastajaksi tai tarkastusviraston osallistumista tilintarkastajan nimeämiseen.

Valtion talousarviosta annettuun asetukseen perustuen tarkastusvirastolla on ollut eräitä valtion taloushallintoa koskevia tehtäviä. Taloushallintojärjestelmien muutosten myötä ne on viime vuosina poistettu. Viimeinen niistä koski tarkastusviraston osallistumista tilivirastojen sisäisen valvonnan kehittämiseen. Asiaa koskeva säännös kumottiin 6 päivästä maaliskuuta 2000 lukien.

Tarkastusvirasto toimii myös Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen kansallisena yhteistyöviranomaisena. Tilintarkastustuomioistuin lähettää tarkastusvirastolle kuukausittain ilmoituksen seuraavan neljän kuukauden aikana Suomessa suoritettavista tarkastuksista ja tarkastusvirasto ilmoittaa tarkastettaville viranomaisille alustavasti

näistä tarkastuksista. Tilintarkastustuomioistuimen tarkastuksissa kirjeenvaihto ja muu vastaava toiminta tapahtuu tilintarkastustuomioistuimen ja tarkastettavan välillä tarkastusviraston välityksellä. Tarkastusvirasto osallistuu tilintarkastustuomioistuimen tarkastuksiin tarkkailijan ominaisuudessa. Myös yhteiset tarkastukset ovat mahdollisia.

Tarkastusvirasto osallistuu lisäksi Suomen valtion kansainväliseen toimintaan kuuluvien eräiden yhteistyöelinten tilintarkastuksiin.

Tarkastusviraston tulee toimittaa valtiontilintarkastajille ja valtiovarainministeriölle toiminnastaan kaikki niiden tehtävien hoidon kannalta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat. Tähän kuuluu muun muassa vuosittainen toimintasuunnitelma, kaikki tarkastuksista laaditut asiakirjat ja tärkeimmät lausunnot sekä uudistusehdotukset.

Tarkastusviraston tarkastustoiminta jakautuu vuositilintarkastukseen, toiminnantarkastukseen, muuhun tarkastukseen ja asiantuntijatoimintaan.

Vuositilintarkastus on nimensä mukaisesti vuotuista ja kohdistuu kaikkiin tilinpäätösvelvollisiin valtion virastoihin ja laitoksiin. Vuositilintarkastuksen päämääränä on tarkastustoiminnalla ja asiantuntijatoiminnalla:

1) varmistaa valtion talousarvion ja sen soveltamiseen liittyvän keskeisen lainsäädännön noudattamista sekä valtion tilinpäätöksen että tilivirastojen tilinpäätösten oikeiden ja riittävien tietojen vaatimusten toteutumista,

2) edistää asianmukaisen sisäisen valvonnan toteutumista ja hyvään taloudenhoitoon kuuluvien periaatteiden toteuttamista sekä

3) tukea valtioyhteisön omistajavalvontaan liittyviä tehtäviä tilintarkastuksen asiantuntijaviranomaisena.

Vuonna 1999 tarkastusvirasto tarkasti valtion kaikkien tilivirastojen taloudenhoidon ja antoi niistä 98 vuositilintarkastuskertomusta ja kertomuksen valtion tilinpäätöksestä. Vuositilintarkastuksen osuus viraston koko tarkastustoimintaan käytetystä työajasta on noin 40 %.

Toiminnantarkastuksen suorittamista varten on kaksi toimintayksikköä, joiden välinen tehtäväjako perustuu hallinnonaloihin. Toiminnantarkastus on kertaluonteista ja kohdistuu yleensä useita toimijoita käsittäviin tehtäväalueisiin, hallintoa läpäiseviin toimintoihin, tietyn hallintolohkon, viranomaisen tai valtionavun saajan hoitamaan

rajattuun tehtävään, talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin, liikelaitoksiin tai valtionyhtiöihin. Sen keskeisenä päämääränä on tuoda esiin hallinnon tuloksellisuuden merkittäviä puutteita ja ongelmia sekä niiden perimmäisiä syitä ja tuottaa asianomaisille päätöksentekijöille taloudenhoidon suunnittelussa ja ohjauksessa tarpeellista tietoa. Vuonna 1999 tarkastusvirasto saattoi päätökseen 26 toiminnantarkastusta. Toiminnantarkastuksen osuus koko viraston tarkastustoimintaan käytetystä työajasta on noin 50 %.

Muusta tarkastustoiminnasta voidaan mainita esimerkiksi valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastaminen, josta annetaan vuosittain kertomus selontekona valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnasta. Muun tarkastus- ja asiantuntija-toiminnan osuus työajasta on noin 10 %.

3. Ehdotuksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Ehdotuksen tavoitteena on järjestää eduskunnan yhteydessä olevan valtiontalouden tarkastusviraston asema ja toiminta siten, että ne täyttävät sekä muodollisesti että tosiasiallisesti ulkoisen tarkastuksen riippumattomuudelle perustuslakiuudistuksessa esitetyt tavoitteet. Samalla vahvistettaisiin eduskunnan budjettivaltaa parantamalla eduskunnan tiedonsaantimahdollisuuksia tarkastusten tuloksista.

Perustuslailla toteutettu tarkastusviraston siirtäminen eduskunnan yhteyteen merkitsee tarkastustoiminnan riippumattomuutta erityisesti tarkastuksen kohteena olevasta toimeenpanovallasta sekä tarkastustoiminnan tulosten saattamista palvelemaan myös eduskuntaa talousarvion päättäjänä ja lainsäätäjänä.

Monet valtiontaloutta ja sen hoitoa sekä talousarviota koskeneet muutokset ovat käytännössä kaventaneet eduskunnan budjettivaltaa. Eduskunnan budjettivaltaa kaventaneista tekijöistä merkittävimpiä ovat olleet valtion talousarvion muuttuminen aikaisempaa yleisluonteisemmaksi, valtionhallinnon siirtyminen toimintamenojen tulosbudjettiin ja -ohjaukseen, toimivallan delegointi alue- ja paikallishallintoon, normiohjauksen purkaminen, valtion toimintojen liikelaitostaminen, yhtiöittäminen ja yksityistäminen sekä kuntien valtionosuusjärjestelmän uudis-

taminen. Toisaalta eduskunnan tarve saada ajankohtaista tietoa valtiontalouden hoidosta on lisääntynyt. Valtiontalouden ulkoista tarkastusta koskevan uudistuksen tavoitteena onkin mahdollisuuksien mukaan kompensoida eduskunnan budjettivallan kaventumista ja tuottaa eduskunnalle riittävästi ja oikea-aikaisesti sen budjettivallan tosiasiallisen käytön edellyttämää valvonta- ja tarkastustietoa valtion taloudenhoidosta ja talousarvion noudattamisesta ja toteutumisesta sekä hallinnon toiminnasta.

Edellä mainitut muutokset ovat korostaneet ulkopuolisen tarkastuselimen tuottaman objektiivisen tiedon merkitystä myös valtioneuvostolle ja sen alaiselle hallinnolle. Valtioneuvoston tietotarpeet painottuvat erityisesti valtioyhteisön johtamiseen ja ministeriöihin, joiden vastuulla on hallituksen harjoittaman yhteiskunta-, hallinto- ja talouspolitiikan toimeenpaneminen. Hallitus on myös vastuussa eduskunnalle valtion talousarvion toteuttamisesta sekä Euroopan yhteisöille Suomen valtiolle delegoitujen yhteisöjen talousarvioiden toimeenpanotehtävien hoidosta ja siinä yhteisöjen etujen valvomisesta. Tarkoituksena on, että tarkastusviraston toiminta jatkuisi tässä suhteessa pääosin nykyisessä muodossaan ja että toiminnassa ja sen suuntaamisessa otettaisiin huomioon myös valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon tarpeet.

Lainsäädännön uudistamisen yhteydessä tarkistettaisiin eräiltä osin myös tarkastusviraston tarkastusoikeuksia ja niihin liittyviä valtuuksia vastaamaan nykytilannetta ja -tarpeita. Ehdotetussa tarkastusvirastoa koskevassa laissa tarkastusviraston tarkastustehtävä pyritään säätämään mahdollisimman kattavasti niin, että tarve erillissäännösten antamiseen jäisi harvoihin poikkeustapauksiin.

Tavoitteena on ollut myös selkeyttää valtioneuvoston tarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston keskinäisiä suhteita. Tällöin valtiontalouden parlamentaarisen valvonnan kytkentä poliittiseen päätöksentekojärjestelmään tapahtuisi valtioneuvoston tarkastajien toiminnan ja heidän kertomuksensa kautta. Varsinaisen ulkoisen tarkastuksen suorittaisi valtiontalouden tarkastusvirasto. Tarkastuselinten välinen yhteistyö voisi jatkua nykyiseen tapaan. Tarkastusvirastolla olisi myös velvollisuus lähettää tarkastuskertomuksensa edelleenkin tiedoksi valtioneuvoston tarkastajille.

3.2. Keskeiset ehdotukset

3.2.1. Tarkastusviraston riippumaton asema

Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto.

Tarkastusvirastojen asemaa ja riippumattomuutta koskevat suuntaviivat hyväksyttiin INTOSAI:n yleiskokouksessa (Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts, October 1977). Niiden mukaan tarkastusvirasto voi suorittaa tehtävänsä puolueettomasti ja tehokkaasti vain, jos se on riippumaton tarkastettavistaan ja tehokkaasti suojattu ulkopuolisilta vaikutuksilta. INTOSAI:n periaatteiden mukaan tarkastusviraston asemaa ja riippumattomuutta koskevien säännösten tulee olla perustuslaissa ja tarkemmin niistä tulee voida säätää ainoastaan lailla.

Kansainvälisesti hyväksytyt suuntaviivat jakavat riippumattomuuden toiminnalliseen ja hallinnolliseen riippumattomuuteen, joista toiminnallista riippumattomuutta voidaan pitää ensisijaisena. Näiden periaatteiden mukaan toiminnalliseen riippumattomuuteen kuuluu tarkastustoiminnasta ja sen suunnittelusta sekä tarkastuksissa käytettävistä menetelmistä ja toimintatavoista päättäminen, riittävät toimintavaltuudet, tarvittavat taloudelliset ja muut resurssit sekä oikeus anoa tehtävänsä hoitamiseen tarvittavat varat suoraan niistä päättävältä parlamentilta.

Ehdotuksen tavoitteena on siirtää valtiontalouden tarkastusvirasto pois toimeenpanovallan alaisuudesta siten, että valtiontalouden tarkastusvirasto olisi kaikilta osin riippumaton tarkastettavistaan ja toisaalta hallinnollisesti ja erityisesti toiminnallisesti riippumaton myös eduskunnasta.

Tarkastusviraston toiminnallinen riippumattomuus järjestettäisiin siten, että virasto vahvistaisi itsenäisesti tarkastussuunnitelmansa sekä päättäisi tarkastusten kohdentamisesta, suorittamisesta ja tarkastuksissa tarvittavista tiedoista samoin kuin tarkastusten raportoinnista. Viranomaisille ja muille taholle, joita tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa, säädettäisiin velvollisuus antaa tarkastusvirastolle sen tehtävän suorittamisen kannalta tarpeelliset asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot. Lisäksi tarkastusvirasto antaisi itse tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa noudatettavia menettelytapoja koskevat tarkemmat määräykset. Tarkastusvirastolta poistettaisiin myös sille sää-

detyt toimeenpanovaltaan kuuluvat tehtävät ja tarkastustehtävät, jotka eivät liity valtiontalouteen.

Tärkeä osa toiminnallista riippumattomuutta on se, että perustuslain mukaan tarkastusvirastolle voidaan antaa tehtäviä ainoastaan lailla. Tämä säännös ei kuitenkaan estäisi tarkastusvirastoa huomioimasta eduskunnan tai valtioneuvoston piiristä tulevia viraston tarkastustehtävien puitteissa olevia aloitteita, jotka saattaisivat antaa aiheen tarkastuksen suorittamiseen. Viranomaiset eivät voisi kuitenkaan vapauttaa itseään niille kuuluvasta toimintavelvollisuudesta tai vastuusta viittaamalla tarkastusvirastolle tekemänsä aloitteeseen tai yleisesti tarkastusviraston tarkastustehtävään.

Hallinnollinen riippumattomuus järjestettäisiin siten, että valtiontalouden tarkastusvirastosta muodostettaisiin erillinen hallintoyksikkö ja tilivirasto, jolla olisi toimivalta viraston hallinto- ja talustehtävien hoitamisessa. Tarkastusviraston talousarvion valmisteluun sovellettaisiin eduskunnan tilisääntöä (460/1988) ja tiliohjesääntöä. Tarkastusvirasto vahvistaisi taloussääntönsä ja sen taloudenhoidossa noudatettaisiin kuten eduskunnankin taloudenhoidossa soveltuvin osin valtion talousarviosta annettua lakia. Viraston henkilöstöä koskeva nimitysvalta, pääjohtajaa lukuunottamatta, olisi tarkastusvirastolla. Tarkastusvirasto päättäisi itse organisaatiostaan ja tarvittavista viroista talousarvionsa rajoissa sekä vahvistaisi työjärjestyksensä.

3.2.2. Tarkastusviraston ylin johto

Tarkastusviraston riippumattomuus on erottamattomasti yhteydessä viraston johdon riippumattomuuteen. Tarkastusvirasto olisi päällikkövirasto, jota johtaisi pääjohtaja.

Eduskunnan uuden työjärjestyksen 16 §:n 3 momentissa on jo otettu kanta tarkastusviraston pääjohtajan valintaan. Pääjohtajan valitsee eduskunta sen jälkeen, kun virka on ollut haettavana ja valtiovainvaliokunta on arvioinut hakijoita. Jos virkaan on useampia hakijoita, toimitetaan valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan vaali. Tällä säännöksellä on erillisenä Suomen perustuslain voimaanpanojärjestelyistä annetun lain 8 §:n edellyttämän tarkastusvirastoa koskevan kokonaislainsäädännön valmistelusta ja jo ennen tämän lainsäädännön antamista ratkaistu yksi riippumattomuuden kokonaisar-

vioinnin kannalta tärkeä tekijä.

Ehdotuksen mukaan tarkastusviraston toimintaa johtaa pääjohtaja. Tarkastusviraston riippumattomuus edellyttää, että pääjohtajan asema järjestetään siten, että riippumattomuus on myös tosiasiallisesti turvattu. Tämän arvioinnissa on otettava huomioon myös se merkitys, mikä asiassa on sillä, että pääjohtajan valitsee eduskunta. Tarkastustoiminnan luonteen huomioon ottaen erityisen tärkeää on, että ulkopuolisten mahdollisuus vaikuttaa pääjohtajan ja sitä kautta koko tarkastusviraston toimintaan edes välillisesti on eliminoitu. Tämän turvaamisessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota viran hoidon jatkuvuuteen ja siihen, että pääjohtajan virassapysymisoikeus muodostuu riittävän vahvaksi. Tässä mielessä pääjohtajan toimikauden määräaikaisuus olisi arveluttava. Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että pääjohtaja valittaisiin toistaiseksi ja häneen sovellettaisiin eräin poikkeuksin eduskunnan virkamiehistä annettua lakia (1373/1994). Hän ei kuuluisi lain 24 §:ssä lueteltuihin virkamiehiin, jotka voidaan irtisanoa, kun syytä siihen on. Pääjohtajan tehtävien hoidon jatkuvuus vahvistaisi osaltaan edellytyksiä riippumattomaan toimintaan ja samoin hänen virassapysymisoikeutensa. Pääjohtaja voitaisiin kuitenkin irtisanoa mainitun lain 23 §:n nojalla. Sen mukaan virkasuhde voidaan molemmin puolin irtisanoa päättymään tietyn irtisanomisajan kuluttua tai, jos niin on sovittu, irtisanomisaikaa noudattamatta. Viranomaisen ei kuitenkaan saa irtisanoa virkasuhdetta virkamiehestä johtuvasta syystä, ellei tämä syy ole erityisen painava.

Pääjohtajan tehtävänä olisi vastata valtiontalouden tarkastusvirastolle säädettyjen tehtävien hoitamisesta ja viraston hallinnosta sekä etenkin tarkastustoiminnasta eduskunnalle. Säädöstasolla tämä näkyisi siten, että eduskunta valitsee pääjohtajan ja tarkastusvirasto raportoi toiminnastaan eduskunnalle. Pääjohtajalla olisi yleistoimivalta tarkastusviraston johtamisessa.

3.2.3. Kertomusmenettely

Tarkastusvirasto raportoi vuosittain toiminnastaan eduskunnalle kertomuksella. Kertomus annettaisiin eduskunnalle syyskuussa, jolloin sitä voitaisiin käyttää valtion seuraavan vuoden talousarviota käsiteltäessä. Valtiovarainvaliokunta antaisi kertomuksesta myöhemmin mietinnön täysistunnolle. Mie-

tintö lähetettäisiin tarkastusvirastolle ja tarpeen mukaan muille tahoille. Hyväksyessään valtiovarainvaliokunnan mietinnön eduskunnalla olisi mahdollisuus antaa palautetta tarkastusviraston toiminnasta sekä kiinnittää tarkastusviraston huomiota eduskunnan budjettivallan kannalta merkittäviin kysymyksiin. Vuosittaisen kertomuksen lisäksi tarkastusvirasto voisi antaa eduskunnalle tarvittaessa erilliskertomuksia.

Ehdotus ei muuttaisi valtiontilintarkastajien kertomuksen käsittelyä eduskunnassa ja siinä esille tulleiden asioiden saattamista hallituksen vastattavaksi. Kertomusmenettely toteuttaisiin perustuslaissa erillisiksi tehtäviksi säädettyjen valtiontilintarkastajien suorittaman valvonnan ja tarkastusviraston tehtävänä olevan tarkastuksen erillisyyden ja riippumattomuuden. Tämä erillisuus koskisi sekä kertomusten antamista että kertomusten käsittelyä ja käsittelyn tarkoitusta eduskunnassa.

3.2.4. Tarkastusviraston tehtävät ja toimivalta sekä tietojensaantioikeus

Tarkastusviraston tehtävät eivät varsinaisesti muuttuisi eduskunnan yhteyteen siirtymisen yhteydessä. Ehdotuksen mukaan tarkastusviraston tehtävistä poistettaisiin kuitenkin valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen alaan kuulumattomat tarkastusvirastolle valtiontalouden tarkastuksesta annetulla asetuksella ja erällä erillisillä säännöksillä annetut toimeenpanovallalle kuuluvat tehtävät kuten virka-avun antaminen poliisille sekä tilintarkastajien nimeämiset eräisiin yksittäisiin laitoihin ja yhteisöihin.

Tarkastusviraston tarkastusoikeutta ehdotetaan eräiltä tarpeellisilta osin laajennettavaksi. Ehdotuksen mukaan tarkastusviraston tarkastuksen piiriin tulisivat valtionapua saaneiden yhteisöjen lisäksi pääsääntöisesti kaikki ne, jotka ovat saaneet valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua. Näitä ovat esimerkiksi valtion lainat ja muu rahoitus sekä vakuudet ja takaukset. Tarkastusoikeus laajenisi myös siten, että tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa yhteisöjä ja muita oikeushenkilöitä, jotka ovat saaneet valtiolta luvan hankkia varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi. Muutos koskisi esimerkiksi Raha-automaattiyhdistystä, joka tulisi tämän laajennuksen kautta tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin. Lisäksi ehdotetaan, että

tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa valtion maksuliikettä hoitavaa luottolaitosta ja muuta yhteisöä sen selvittämiseksi, miten valtion maksuliikettä on hoidettu. Vastaavasti tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa myös sellaisia yhteisöjä ja oikeushenkilöitä, joiden on uskottu jokin muu valtion varojen käyttöä, omaisuuden hoitoa tai tilinpitoa koskeva tehtävä. Myös yksityiset henkilöt tulisivat rajoitetusti tarkastusoikeuden piiriin. Tarkastusoikeutta ei olisi silloin, kun yksityinen henkilö on saanut varoja ja muuta taloudellista tukea tai etua omiin henkilökohtaisiin tai perheensä tarpeisiin tai kotitaloutensa suoranaisen tukemiseen.

Nykyinen erillislaki valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastamisesta kumottaisiin ja sitä vastaavat säännökset sisällytettäisiin tarkastusviraston osalta valtiontalouden tarkastusvirastosta annettavaan lakiin ja valtioneuvoston tarkastajien osalta lakiin valtioneuvoston tarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia. Tarkastuksen piiriin tulevien yhtiöiden määrittely tarkistettaisiin valtion määräysvaltaan perustuvaksi. Tarkastusviraston tehtävää tarkennettaisiin samalla siten, että tarkastus kohdentuisi erityisesti siihen, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty. Valtioneuvoston tarkastajilla säilyisi edelleen oikeus saada yhtiöitä koskevia selvityksiä ja asiakirjoja valtiontalouden tarkastusvirastolta, yhtiöltä sekä ministeriöltä, jonka hallinnonalaan kysymyksessä oleva yhtiö kuuluu.

Tarkastusviraston tietojensaantioikeudesta säädetään perustuslaissa. Ehdotuksen mukaan tarkastusvirastolla on oikeus saada salassapitoa koskevien säännösten estämättä viivytyksettä viranomaisilta ja muilta tarkastettavilta viipymättä ne asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusviraston tehtävän hoitamiseksi. Tietojensaantioikeus laajentuisi nykyisestä siten, että tarkastusvirastolla olisi oikeus saada toiminnassaan tarvitsemiansa selvityksiä ja muita tietoja myös tarkastettavan tilintarkastajalta sekä Suomen Pankilta ja kansaneläkelaitokselta.

Tarkastusvirastolle ei ehdoteta toimivaltaa valvoa tai tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja, Suomen Pankkia ja sen yhteydessä toimivaa rahoitustarkastusta eikä kansaneläkelaitosta, joiden toiminnan valvonnasta on säädetty erikseen.

Kansaneläkelaitoksen vakuutustoiminta rahoitetaan paitsi sosiaalivakuutusmaksuin myös takuusuorituksina valtion talousarvion määrärahasta. Lisäksi laitoksen hoidettavaksi on siirretty varsinkin 1990-luvulla suuri määrä sosiaalietuuksia, joiden rahoitus tulee valtion talousarvion määrärahoista. Kansaneläkelaitoksen toiminta ei nyt kuulu miltään osin kummankaan valtioneuvoston ulkoisen tarkastuselimen tarkastuksen piiriin siitä huolimatta, että se vaikuttaa suoraan valtion talousarvioon ja sen rahoitukseen. Toisaalta kansaneläkelaitoksen sosiaalietuuksia koskevalla toiminnalla on kiinteä yhteys ja vuorovaikutus eri etuusjärjestelmiä koskeviin toimenpanovalloihin tehtäviin samoin kuin järjestelmien hoidon ja toimivuuden kokonaisarviointiin. Nykyistä tilannetta ei voida pitää valtioneuvoston hoidon ja ohjauksen kannalta tyydyttävänä. Tämän tarkastusvirastoa koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä asiaa koskevia muutosehdotuksia ei ole kuitenkaan voitu tehdä, koska kysymys on eduskunnan vastattavana olevan laitoksen toiminnasta ja edellyttäisi puuttumista laitoksen nykyiseen valvontajärjestelmään. Hallitus pitää tärkeänä erillisen selvityksen käynnistämistä siitä, onko kansaneläkelaitoksen toiminta ja miltä osin saatettava valtioneuvoston ulkoisen tarkastuksen piiriin.

3.2.5. Tarkastusmenettely

Tarkastusten suorittaminen perustuisi tarkastusviraston vahvistamaan tarkastussuunnitelmaan. Tarkastusvirasto päättäisi itse tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa noudatettavia menettelytapoja koskevista tarkemmista määräyksistä. Tarkastusvirasto toimittaisi nykyisen käytännön mukaisesti tarkastuskertomukset tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten välittömästi niiden valmistuttua tarkastetulle ja asianomaiselle ministeriölle sekä tiedoksi valtioneuvoston tarkastajille ja valtiovarainministeriölle. Näin ollen tarkastusvirasto tuottaisi jatkossakin ulkoisena tarkastusyksikkönä tarkastustietoa valtion taloudenhoidosta ja talousarvion noudattamisesta myös valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon tarpeisiin.

Ennen tarkastuskertomuksen antamista tarkastuksen kohteena olevia tahoja kuultaisiin kuten nykyisinkin. Tarkastuskertomuksen antamisesta päätettäisiin esittelystä siten kuin tarkastusviraston työjärjestyksessä määrätään.

3.2.6. Neuvottelukunta

Tarkastusvirastoon perustettaisiin neuvottelukunta, jonka keskeisenä tarkoituksena olisi varmistaa tarkastusviraston ja valtiontalouden keskeisten ohjaustahojen sekä hallinnon välisen yhteydenpidon jatkuminen tarkastusviraston siirtyessä eduskunnan yhteyteen. Tarkastettavien edustajista ja muista tarkastusviraston ulkopuolisista tahoista kootun neuvottelukunnan asema järjestettäisiin tarkastusviraston riippumattomuutta vastaavasti siten, ettei sillä olisi ratkaisovaltaa tarkastusvirastoa, sen tarkastustoimintaa tai hallintoa koskevissa asioissa.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksen täytäntöönpanosta aiheutuneen jossain määrin menojen lisäystä, joka tulee ottaa huomioon valmisteltaessa eduskunnan ja tarkastusviraston vuoden 2001 talousarviota. Pääjohtajan viran perustamisen osalta asia liittyy vuoden 2000 ensimmäiseen lisätalousarvioon. Tarkastusviraston talousarvion valmistelussa sovellettaisiin eduskunnan tilisääntöä ja tiliohjesääntöä. Ne olisi kuitenkin tarkistettava siten, että niissä otetaan huomioon tarkastusviraston siirto eduskunnan yhteyteen.

Eduskunnan kansliatoimikunta asetti 28 päivänä lokakuuta 1999 toimikunnan selvittämään sekä tekemään ehdotukset tarkastusviraston siirtymisestä eduskunnan yhteyteen johtuvista taloudellisista ja hallinnollisista järjestelyistä. Toimikunnan muistiossa (VTV/EK -Integraatiotoimikunnan muistio 28.2.2000) on kirjattu tarkastusviraston henkilöstön palvelussuhteen ehtoja ja tarkastusviraston toimintoja koskevat linjaukset. Menojen lisäys riippuu muun muassa näiden linjausten toteutumisesta.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan organisaatiomuutoksen lähtökohtana on ollut siirtää tarkastusvirasto ja sen toiminta sellaisenaan eduskunnan yhteyteen. Henkilöstön asema järjestettäisiin siirtämisen yhteydessä soveltuvin osin valtioneuvoston periaatepäätöksestä 14 päivältä toukokuuta 1998 ilmenevien valtion hallinnon henkilöstöpolitiittisten linjausten mukaisesti.

Tarkastusviraston virkamiehet ja tarkastusviraston virat, lukuunottamatta pääjohtajan virkaa, siirtyisivät eduskunnan yhteydessä olevaan valtiontalouden tarkastusvirastoon. Sen virkamiehiin sovellettaisiin eräin poikkeuksin eduskunnan virkamiehistä annettua lakia. Tästä seuraisi eräitä muutoksia tarkastusviraston henkilökunnan virkamiesoikeudelliseen asemaan. Tarkastusviraston virkamiehet siirtyisivät valtion virkaehtosopimusjärjestelmän piiristä eduskunnassa noudatettavaan neuvottelujärjestelmään. Lisäksi he siirtyisivät valtion virastoissa ja laitoksissa sovellettavan yhteistoimintamenettelyn piiristä eduskunnan virastoja koskevaan yhteistoimintamenettelyyn, jota koskevat ohjeet kansliatoimikunta on vahvistanut.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Tarkastusvirasto on eduskunnan yhteydessä ja sen asemasta ja tehtävistä on perustuslain mukaan säädettävä lailla. Tämän johdosta ei tarkastusvirastoa koskevaa lainsäädäntöä ehdoteta täydennettäväksi asetuksella. Tarkastusviraston siirtyminen eduskunnan yhteyteen edellyttää sen sijaan viraston ottamista huomioon eräissä eduskunnan sisäistä hallintoa koskevissa normeissa kuten eduskunnan tilisäännössä ja tiliohjesäännössä sekä arkistotoimen johtosäännössä.

Tarkastusvirastoa koskevassa laissa ei ehdoteta säädettäväksi tarkastusviraston tilintarkastuksesta. Eduskunnan työjärjestyksen 14 §:n 2 momentin mukaan eduskunnan tilintarkastajien tehtävänä on tarkastaa eduskunnan tilit ja hallinto. Momenttia olisi täydennettävä tarkastusvirastoa koskevan lainsäädännön voimaantulon yhteydessä siten, että eduskunnan tilintarkastajat tarkastavat myös eduskunnan yhteydessä olevan tarkastusviraston tilit ja hallinnon.

Koska tarkastusviraston tehtävistä on säädettävä perustuslain mukaan lailla, on uuden lainsäädännön voimaan tullessa tarkastusviraston tehtäviä koskevat edellä luvussa 2.1.3. mainitut ja mahdolliset muut asetuksen tasoiset säännökset ja sitä alemman tasoiset normit kumottava. Siltä osin kuin säännökset koskevat valtiontalouden ulkoiseen tarkastukseen kuuluvia tehtäviä, jotka eivät sisälly ehdotetun yleislain säännösten nojalla tarkastusviraston tarkastuksen piiriin, on harkittava säännösten muuttamista tarvittavilta osin lain

tasoisiksi. Lisäksi on tarkistettava muun muassa valtioneuvoston ohjesääntöä (1522/1995), jonka sisältö ei enää vastaa valtiovarainministeriön toimialaa koskevalta osalta perustuslain 90 §:n 2 momenttia.

6. Asian valmistelu

Perustuslakia koskevassa perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 10/1998 vp — HE 1/1998 vp) esitettyyn perustuen eduskunnan puhemiesneuvosto asetti 16 päivänä helmikuuta 1999 toimikunnan (VTV 2001 -toimikunta), jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus valtionalouden tarkastusviraston asemaa ja tehtäviä koskevaksi lainsäädännöksi ja selvittää työnsä yhteydessä tarpeellisessa laajuudessa myös muutoksesta johtuva alemmanasteisten säästösten muuttamistarve. Toimikunnan työ valmistui 29 päivänä marraskuuta 1999 (Eduskunnan kanslian julkaisu 2/2000).

Puhemiesneuvosto lähetti toimikunnan ehdotuksen valtioneuvostolle jatkotoimia varten. Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot

valtioneuvoston jäseniltä, valtionalouden tarkastusvirastolta, valtioneuvoston oikeuskanslerilta sekä valtioneuvoston kanslialta ja ministeriöiltä. Lausunnonantajat suhtautuivat ehdotuksiin pääosin myönteisesti. Olennaisimmat arvostelua aiheuttavat kohdat olivat riippumattomuuden arvioinnin kannalta toimikunnan ehdotus pääjohtajan valinnasta ja toimikauden määräaikaisuudesta sekä kansaneläkelaitoksen toiminnan jääminen tarkastusviraston tarkastusoikeuden ulkopuolelle.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on muun muassa todennut, että voidaan kysyä, jäisikö tarkastusviraston uskottava riippumattomuus toteutumatta, jos pääjohtaja nimitetään määräajaksi. Asiaa ei ole käsitelty riittävästi toimikunnan muistiossa. Itse asiassa toimikunta myöntää, ettei pääjohtajan riippumattomuus ole täydellistä. Oikeuskanslerin mukaan pääjohtajan viran täyttämistä määräajaksi olisi-kin vielä selvitettävä.

Esitys perustuu pääosiltaan mainitun toimikunnan ehdotuksiin. Pääjohtajan toimikaudelle ei kuitenkaan ehdoteta määräaikaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki valtionalouden tarkastusvirastosta

1 luku. Asema, tehtävät ja tarkastusoikeudet

1 §. *Asema ja tehtävät.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtionalouden tarkastusviraston riippumattomasta asemasta eduskunnan yhteydessä. Säännös vastaa perustuslain 90 §:n 2 momenttia. Edellä yleisperusteluiden luvuissa 3.2.1. ja 3.2.2. selostetaan, mitä tarkastusviraston riippumattomuudella tarkoitetaan.

Perustuslain mainitun säännöksen mukaan tarkastusvirasto on valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten. Sen tehtävistä säädetään tarkemmin lailla. Pykälän 2 momentin mukaan perustuslaissa määritelty tarkastusviraston tehtävä käsittäisi kuten nykyisinkin laillisuus- ja tarkoituksenmukaisuustarkastuksen. Tehtävää täsmennettäisiin 2 §:ssä, jossa ehdotetaan säädettäväksi tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin kuuluvista tar-

kastettavista ja tarkastusten ulottuvuudesta.

Pykälän 2 momentin toisen virkkeen mukaan tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja, Suomen Pankkia eikä kansaneläkelaitosta. Säännös vastaisi sisällöltään voimassa olevaa valtionalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momenttia.

Eduskunnan tilien ja hallinnon tarkastusta varten eduskunta valitsee eduskunnan tilintarkastajat. Tilintarkastajien valinnasta ja tehtävistä säädetään eduskunnan työjärjestyksen 14 §:ssä. Tilintarkastajat antavat eduskunnalle vuosittain tilintarkastuskertomuksen. Ennen uuden työjärjestyksen voimaantuloa 1 päivänä maaliskuuta 2000 asia perustui eduskunnan tilisääntöön.

Suomen Pankki toimii eduskunnan ta-kuulla ja hoidossa. Perustuslain 91 §:n 1 momentin mukaan eduskunta valitsee pankkivaltuutetut valvomaan Suomen Pankin toimintaa. Valtuutettujen valinnasta säädetään eduskunnan työjärjestyksen 13 §:ssä. Säännöksen mukaan eduskunta valitsee lisäksi vuosittain pankille tilintarkastajat. Vastaavat säännökset sisältyivät ennen perustuslain

voimaantuloa hallitusmuotoon ja valtiopäiväjärjestykseen. Suomen Pankista annetun lain (214/1998) 18 §:n mukaan Suomen Pankin tilinpäätöstä ja kirjanpitoa sekä hallintoa tarkastavat eduskunnan valitsevat tilintarkastajat. Suomen Pankin yhteydessä olevasta rahoitustarkastuksesta säädetään rahoitustarkastuksesta annetussa laissa (503/1993). Pankkivaluuttatutujen valvonta ja tilintarkastajien tarkastus koskee myös rahoitustarkastusta, koska se on osa Suomen Pankkia. Pankkivaluuttatut antavat eduskunnalle vuosittain kertomuksen.

Eduskunnan työjärjestyksen 13 §:n mukaan pankkivaluuttatut valvovat myös eduskunnan vastattavana olevia rahastoja. Vastaava säännös sisältyi ennen työjärjestyksen voimaantuloa valtiopäiväjärjestykseen. Eduskunnan vastattavana on yksi rahasto, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. Siitä on säädetty laintasoisesti Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta annetussa laissa (717/1990). Rahastolla on hallintoneuvosto, johon kuuluvat pankkivaluuttatut. Hallintoneuvoston tehtävänä on valvoa rahaston hallintoa ja päättää toiminnan periaatteista. Se antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen rahaston toiminnasta.

Perustuslain 36 §:n 1 momentin mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa. Vastaava säännös sisältyi ennen perustuslain voimaantuloa valtiopäiväjärjestykseen. Valtuutetut valitsevat laitoksen tilintarkastusta varten tarpeellisen määrän tilintarkastajia. Asioista säädetään tarkemmin kansaneläkelain 54 §:ssä ja eduskunnan vahvistamassa kansaneläkelaitoksen valtuutettujen johtosäännössä. Valtuutettujen tulee vuosittain antaa toiminnastaan kertomus eduskunnalle.

Tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja säädetään valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja annetussa laissa. Lakia ei ehdoteta muutettavaksi tai sen säännöksiä siirrettäväksi tarkastusvirastoa koskevaan lakiin. Pykälän 3 momentissa viitattaisiin Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja koskevaan erityislainsäädäntöön.

2 §. *Tarkastusoikeus.* Pykälä olisi tarkastusviraston tarkastusoikeutta koskeva yleissäännös, jossa säädettäisiin mahdollisimman kattavasti tarkastusviraston tarkastusoikeu-

desta. Yleislakiin ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista sisällyttää eräitä yksittäistapauksia koskevia nykyisiä poikkeusluonteisia säännöksiä. Eräisiin lakeihin jäisi myös tarkastusviraston tarkastusoikeutta koskevia sellaisia säännöksiä, joiden mukainen tarkastusoikeus vastaa yleislakia tai joissa vain yleisesti todetaan tarkastusoikeuden olemassaolo. Näitä erillissäännöksiä jäisi valtion vakuusrahastosta annettuun lakiin, metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta annettuun lakiin, puoluelakiin, valtion liikelaitoksista annettuun lakiin, valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista annettuun lakiin ja maatalouden interventiorahastosta annettuun lakiin. Useimmat niistä koskevat myös valtiontilintarkastajien tarkastusoikeutta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa mainittaisiin valtion viranomaiset, laitokset, liikelaitokset, liikelaitoskonsernit ja valtion rahastot. Tarkastusvirastolla on nykyisinkin oikeus tarkastaa näitä tahoja. Määrittely kattaa valtion virastojen ja laitosten ohella myös muut valtion toimielimet sekä valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lisäksi valtion talousarviontalouden piiriin kuuluvat liiketoimintaperiaatteiden mukaan toimivat laitokset. Tällaisia niin sanottuja budjettisidonnaisia liikelaitoksia on tällä hetkellä vain Siemenperunakeskus. Valtion liikelaitoslain mukaisia liikelaitoksia ovat Valtion kiinteistölaitos, Hallinnon kehittämiskeskus, Metsähallitus ja Ilmailulaitos. Ne ovat nykyään valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin ja valtion liikelaitoksista annetun lain 20 §:n 5 momentin perusteella sekä liikelaitoskonsernit viimeksi mainitun säännöksen nojalla valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksen alaisia. Koska kysymys ei ole yksittäisestä poikkeustapauksesta, liikelaitoksia koskeva tarkastusoikeus esitetään mainittavaksi johdonmukaisuuden ja selkeyden vuoksi myös ehdotetussa säännöksessä.

Tarkastusoikeuden alaisia olisivat myös valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot. Valtion laitoksina ne ovat myös nyt valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin perusteella tarkastuksen piirissä. Nykyinen rahastotalous on laajuudeltaan huomattava. Rahastojen laajentamisen ja uusien rahastojen perustamisen myötä niiden suhteellinen merkitys budjettitalouteen verrattuna on edelleen kasvanut. Rahastota-

loudella on huomattava merkitys myös valtion ulkoisessa finanssivalvonnassa. Talousarvion ulkopuolisia rahastoja on 11. Ne ovat valtion asuntorahasto, valtion eläkerahasto, valtion vakuusrahasto, maatilatalouden kehittämisrahasto, maatalouden interventiorahasto, valtioneuvoston rahasto, huoltovarausrahasto, valtion ydinjätehuoltorahasto, öljysuojarahasto, palosuojelurahasto ja radiorahasto.

Momentin 2 kohdan mukaan tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa valtion määräysvallassa olevia yhtiöitä ja muita 18 §:ssä tarkoitettuja yhtiöitä. Tarkastus tulisi kohdentua erityisesti sen selvittämiseen, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty. Säännös ei siten rajoittaisi tarkastusviraston oikeutta tarvittaessa tarkastaa näitä yhtiöitä laajemminkin. Ehdotettu säännös poikkeaa tarkastuksen kohdentumisen osalta voimassa olevista säännöksistä. Ne eivät enää vastaa nykyisiä tarpeita.

Tarkastusvirastolla on voimassa olevan valtioneurommistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annettun lain 1 §:n 1 momentin mukaan oikeus valvoa ja tarkastaa valtioneurommistöisten osakeyhtiöiden toimintaa. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan toiminnan tarkastuksessa on erityistä huomiota kiinnitettävä osakeyhtiön varojen käytön ja sijoitusten tarkoituksenmukaisuuteen. Valtiovarainministeriön asettama valtionyhtiöiden tarkastustoimikunta katsoi mietinnössään (KM 1993:15) muun muassa, että mainitun lain säätämisen jälkeen olosuhteet ovat valtionyhtiöiden kohdalla olennaisesti muuttuneet ja ettei valtionyhtiöiden tarkastuksen alkuperäinen tarkoitus ole enää toteutettavissa lain tarkoittamalla tavalla. Tarkastusviraston keskeiseksi tehtäväksi olisi nähtävä ensisijaisesti yhtiöiden osakkeiden edustaman varallisuuden hoitoon ja omistajaohjaukseen kohdistuva tarkastus. Tarkastuksessa tulisi nykyistä enemmän painottaa omistajavallan käytön tarkastusta. Toimikunta ehdottikin edellä mainitun säännöksen muutettavaksi seuraavaan muotoon: "Tarkastuksen ensisijaisena tarkoituksena on valtion omistajaohjauksen ja osakasvallan käytön tarkastus sen selvittämiseksi, että valtion omistamien osakkeiden edustamaa varallisuutta hoidetaan tuottavasti ja muutoin taloudellisesti tarkoituksenmukaisella tavalla".

Ehdotettu 2 kohta on muotoilultaan tarkastustoimikunnan ehdotusta yleisluonteisempi. Siinä ei määritellä tarkastuksen sisäl-

töä, johon välttämättä kuuluu muun ohella myös tarkastustoimikunnan mainitsemat elementit. Kohdan sanamuoto suuntaisi tarkastusviraston toimet ensisijaisesti valtion omistajaohjauksen ja osakasvallan käytön tarkastamiseen, mutta mahdollistaisi tarvittaessa myös laajemman tarkastuksen.

Valtion määräysvallassa oleva yhtiö määriteltäisiin 18 §:n 1 ja 2 momentissa ja 3 momentissa muut yhtiöt, joita tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa.

Valtioneurommistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annettu laki ehdotetaan tässä yhteydessä kumottavaksi. Lakiin sisältyvät valtioneuvoston tarkastajien tiedonsaantioikeutta koskevat säännökset siirrettäisiin lakiin valtioneuvoston tarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia.

Kumottavaksi ehdotetun valtioneurommistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annettun lain 2 §:n 2 momentin mukaan tarkastusvirastolle kuuluva tarkastustehtävä ei estä tarkastusviraston virkamiestä toimimasta valtioneurommistöisen yhtiön tilintarkastajana. Säännöksen kumoutuessa virkamiesten toimiminen tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin kuuluvien yhtiöiden tilintarkastajana on arvioitava esteellisyyssäännösten ja eduskunnan virkamiesten sivutoimilupaa koskevien säännösten perusteella ja huomioon ottaen tarkastusvirastoa koskeva riippumattomuusvaatimus.

Momentin 3 kohdassa tarkastusoikeus ulotettaisiin koskemaan valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua saaneita kuntia, kuntayhtymiä, säätiöitä sekä muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä sekä yksityisiä henkilöitä. Tarkastuksen tarkoituksena tulee olla sen selvittäminen, ovatko varojen tai muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annetut tiedot oikeat, onko myöntämispäätöksen ehtoja noudatettu ja onko varat tai muu taloudellinen tuki tai etu käytetty siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu.

Voimassa olevan valtioneuvoston tarkastuksesta annettun lain 2 §:n 2 momentin ja asetuksen 1 §:n 1 momentin 3 kohdan säännösten mukaan tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa valtion avustuksia saavien yhteisöjen, yhtymien ja yhdyskuntien varainkäyttöä ja tilinpitoa. Tarkastusoikeus ulottuu vain valtionapuihin, mutta ei koske tällöinkään yksityisiä henkilöitä. Erilaisten tukitoimien lisääntymisen ja taloudellisen merkityksen huomioon ottaen tilannetta ei voida pitää asianmukaisena.

Ehdotuksen mukaan tarkastusviraston tarkastusoikeus laajenisi siten, että se koskisi paitsi valtionapuja myös muita valtion varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua saaneita. Tällaista tukea ja etua ovat esimerkiksi valtion lainat ja muu rahoitus, vakuudet, takaukset, maksuhelpotukset ja verohuojennukset. Säännöksen sisältö vastaisi tältä osin lähinnä valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja annetun lain 1 §:n 1 momentin ja valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain 1 §:n säännöistä.

Oikean käsityksen saaminen tukijärjestelmien toimivuudesta ja talousarvion toteutumisesta edellyttää, että tarkastusoikeus ulottuu kaikkien tukimuotojen osalta myös tuensaajiin. Tämä on tarpeen senkin vuoksi, että samaan kohteeseen voi tulla tukea eri viranomaisilta. Tämän vuoksi ehdotuksen mukainen tarkastusoikeus olisi nykyistä laajempi myös siten, että se ulottuisi ei vain valtionavun saajiin vaan pääsääntöisesti myös kaikkien muidenkin tarkastuksen piiriin ehdotettujen tukien ja etujen saajiin. Poikkeuksen muodostaisivat 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa yksityishenkilöt.

Tarkastusoikeus ehdotetaan momentin 4 kohdassa laajennettavaksi kaikkiin yhteisöihin, jotka ovat saaneet valtiolta luvan hankkia varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi.

Julkisoikeudelliset laitokset, yhdistykset ja muunlaiset oikeushenkilöt hoitavat usein tehtäviä, jotka valtion olisi hoidettava, jollei tarkoitusta varten olisi luotu erillisiä organisaatioita. Niiden toiminnan valvonta kuuluu asianomaisen toimialan hallintoviranomaisille. Paitsi yhteisöjen tehtäviin julkinen intressi voi liittyä asiaan myös siten, että yhteisöjen varainkäyttö kytkeytyy joiltain osin tai kokonaan valtion talousarvioon tai valtio sääntele niiden varainkäytön ja rahoituksen perusteet. Julkisoikeudelliset yhteisöt ovat nyt tarkastusviraston toimivallan ulkopuolella, jolleivät ne ole valtionavun saajia tai jollei tarkastusoikeudesta ole yksittäistapauksessa erityisperustein erikseen säädetty.

Julkisoikeudellisten yhteisöjen saattaminen yleisesti tarkastusviraston tarkastuksen alaisiksi ei ole perustuslain 90 §:n 2 momenttiin perustuvan tarkastusviraston tehtävän huomioon ottaen perusteltua. Tilanne on

kuitenkin toinen silloin, kun tällaisten yhteisöjen toiminta tai varainkäyttö kytkeytyy suoranaisesti valtiontalouteen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetun 3 kohdan nojalla tarkastuksen piiriin tulisivat pääsääntöisesti kaikki ne, jotka saavat valtiolta varoja tai muunlaista taloudellista tukea tai etua. Säännös koskisi myös mainitunlaisia julkisoikeudellisia yhteisöjä. Yhtä perusteltua on saattaa yleisesti tarkastuksen piiriin nekin, jotka on valtuutettu tai velvoitettu hankkimaan valtion viranomaisten käyttöön varoja. Tällaisia yhteisöjä ovat arpajaislaissa (491/1965) tarkoitettut rahapeliyhteisöt.

Arpajaislain 3 §:n 2—4 momentin mukaan kotimaiselle yhtiölle voidaan antaa lupa toimeenpanna raha-arpajaisia sekä ennakolta veikkauksia ja vedonlyöntiä, kotimaiselle raviurheilun ja hevospalostuksen keskusjärjestölle lupa toimeenpanna tolopelejä sekä julkisoikeudelliselle yhdistykselle lupa pelilaitteiden ja pelien pitämiseen maksua vastaan sekä pelikasinotoimintaan varojen keräämiseksi momenteissa määriteltäviin tarkoituksiin. Yhteisöjen toiminnasta saatujen varojen ja niistä myönnettujen avustusten valvonnasta säädetään tarkemmin raha-automaattiasetuksessa (676/1967), veikkausasetuksessa (241/1993) ja totopeliasetuksessa (236/1995). Kutakin arpajaislaissa tarkoitettua pelitoimintaa varten voidaan myöntää samaksi ajaksi vain yksi lupa. Luvat on myönnetty Oy Veikkaus Ab:lle, Raha-automaattiyhdistykselle ja Suomen Hippos ry:lle. Raha-automaattiyhdistys on jo raha-automaattiasetuksen perusteella se julkisoikeudellinen yhdistys, jolle lupa voidaan myöntää. Yhteisöt tulouttavat luvanvaraisella toiminnallaan hankkimansa puhtaan tuoton tai valtion jako-osuuden valtion talousarvioon. Valtion vuoden 2000 talousarvion mukaan yhteisöt tulouttavat tänä vuonna tuottovarojaan valtiolle yhteensä 4 230 miljoonaa markkaa. Valtion talousarvion menopuolelle otetaan vuosittain tuottoa vastaavat määrärahat, jotka käytetään edelleen arpajaislaissa määrättyihin tarkoituksiin.

Kyseessä olevien rahapeliyhteisöjen tuotto kuuluu siten valtion budjettitalouden piiriin. Kertymän suuruudella on välitön yhteys siihen, kuinka paljon yhteisöjen voittovaroista tuettaville aloille joudutaan suuntaamaan muuta budjettirahoitusta. Tämän vuoksi on tärkeää, että myös tällaisten yhteisöjen toiminta kuuluisi tarkastusviraston tarkastuksen piiriin. Nykyisin tarkastusoi-

keus ulottuu arpajaislakiin perustuvan varainhankinnan ja rahoituksen osalta vain valtion viranomaisten toimintaan ja niihin yhteisöihin, joille myönnetään voittovaroista varoja valtionapuna.

Valtionenemmistöisenä osakeyhtiönä Veikkaus Oy kuuluu tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin. Suomen Hippos ry:lle on myönnetty valtion talousarvion varoista avustusta hevostalouden edistämiseen, josta johtuen se on ollut tältä osin tarkastusviraston valtionaputarkastuksen piirissä. Raha-automaattiyhdistyksen tarkastus ei sen sijaan kuulu miltään osin tarkastusviraston toimialtaan.

Ehdotettu pykälän 4 kohdan säännös merkitsisi tarkastusoikeuden laajentumista Raha-automaattiyhdistykseen sekä tarkastuksen näkökulman ja kohdentumisen laajentumista nykyisestä Veikkaus Oy:n ja Hippos ry:n osalta. Tarkastus kohdistuisi muun muassa lupapäätöksessä tai säännöksissä asetettujen yhteisöjen taloutta ja sen taloudenhoitoa koskevien ehtojen noudattamiseen sekä tuoton kertymään ja tuloutukseen. Muutoksella ei olisi vaikutusta näitä yhteisöjä koskeviin muihin valvontajärjestelmiin eikä yhteisöjen tilintarkastukseen. Lisäksi säännöksessä tarkoitetuilla tavoilla varoja keräävät yhteisöt asetettaisiin tarkastusviraston suorittaman tarkastuksen suhteen samaan asemaan riippumatta yhteisön oikeudellisesta muodosta.

Ehdotettu 4 kohdan säännös on kirjoitettu yleisempään muotoon kuin vain rahapeliyhteisöjä koskevaksi, jotta se soveltuisi tarvittaessa myös mahdollisiin muihin vastaaviin tapauksiin. Arpajaislain uudistamista koskeva hallituksen esitys (HE 197/1999 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Siinä ehdotetut muutokset eivät vaikuta 4 kohdan sisältöön.

Postipankista annettuun lakiin sekä valtion talousarviosta annettuun lakiin (423/1988) ja asetukseen (1243/1992) perustuen Leonia Pankki on hoitanut valtion maksuliikkeen. Valtion tulojen perintää ja menojen maksamista tapahtuu nykyisin huomattavassa määrin myös muiden luottolaitosten välityksellä. Postipankkilain kumoaminen 1 päivästä toukokuuta 2000 lukien ja samassa yhteydessä tehty muutos valtion talousarviosta annettuun lakiin (384/2000) merkitsevät, että Leonia Pankin oikeus ja velvollisuus hoitaa valtion maksuliikettä poistuu. Maksuliikkeen hoitaminen voidaan kilpailut-

taa ja siitä tehdä sopimus luottolaitoksen tai muun maksuliikettä harjoittavan yhteisön kanssa. Valtiovarainministeriöllä on oikeus valvoa sopimuksen piiriin kuuluvien tehtävien suorittamista ja saada tätä varten tarvittavat tiedot sopimusosapuolilta.

Valtion maksuliikkeen mittavan taloudellisen arvon ja toiminnan laajuuden huomioidaan ottaen on tärkeää, että valtiolla on rahoituksensa turvallisuudesta ja hoidon asianmukaisuudesta varmistumiseksi riittävät mahdollisuudet toiminnan valvomiseen. Se on entistä tärkeämpää tilanteessa, jossa maksuliikkeen hoitaminen voidaan uskoa nykyisen valtionenemmistöisen osakeyhtiön muodossa toimivan pankin asemasta muillekin luottolaitoksille ja maksuliikettä harjoittaville yhteisöille ja jossa tietoliikenteen nopea kehittyminen on tuonut ja tuo uudenlaisia risikokijöitä myös rahaliikenteelle. Tarkastusviraston suorittaman ulkoisen tarkastuksen rajoittuminen vain maksuliikkeen hoidosta vastuussa oleviin viranomaisiin ei ole koko toiminnan hoidon asianmukaisuudesta varmistumiseksi riittävää. Valtion maksuliikennettä on voitava tarkastaa alusta loppuun asti. Tämän vuoksi ehdotetaan momentin 5 kohdaksi otettavaksi säännös, jonka mukaan tarkastusviraston tarkastusoikeus ulottuisi myös valtion maksuliikettä hoitaviin luottolaitoksiin ja muihin yhteisöihin. Tarkastusoikeus olisi kuitenkin rajattu siihen, miten valtion maksuliikettä hoidetaan.

Koska valtion maksuliikkeen hoidon lisäksi myös muuta valtion varojen käyttöä, omaisuuden hoitoa ja tilinpitoa koskevia tehtäviä on mahdollista uskoa perustuslain 124 §:n edellytyksin muun kuin valtion viranomaisen suorittavaksi, on 5 kohdan säännökseen sisällytetty myös näiden tapaus-ten varalta tarkastusoikeus. Ei ole perusteltua, että mainitunlainen toiminta on vain valtion viranomaisen hoitamana tarkastusviraston tarkastuksen alainen, mutta ei sen sijaan silloin, kun tehtävä on siirretty ulkopuolisen suorittavaksi.

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan ”viraston tulee, asetuksella ehkä säädettävien rajoitusten, muutoinkin valvoa ja tarkastaa valtion varojen käyttöä ja valtion omaisuuden hoitoa sekä niitä koskevaa tilinpitoa”. Säännöksen yleisluonteisuudesta johtuen sen sisältö momentin muuta sisältöä täydentävänä on jäänyt käytännössä epäselväksi. Ehdotettu 5 kohta korvaisi myös tätä säännöstä.

Momentin 6 kohdassa oikeutettaisiin tarkastusvirasto tarkastamaan valtion viranomaisten hallussa olevia muille kuuluvia varoja, joista valtio on vastuussa. Kohta vastaa sisällöltään pääosin nykyistä valtioneulouden tarkastuksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin vastaavaa säännöstä ja asetuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohtaa. Ehdotetussa 6 kohdassa tarkoitettuja varoja ovat esimerkiksi velkojalle kuuluvat ulosottoviranomaisten hallussa olevat varat ja omaisuus, lääninhalitukseen talletetut vesilain mukaiset korkvaukset, poliisille toimitetut löytöavarat ja poliisin haltuunottama omaisuus.

Pykälän 2 momentissa 1 momentin 3 kohdan mukainen tarkastusoikeus ehdotetaan ulotettavaksi soveltuvien osien varojen välittäjän ja siihen, jolle varojen saaja on varoja siirtänyt. Säännös antaa oikeuden tarkastaa valtiolta saatujen varojen, muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annettujen tietojen oikeellisuutta, ehtojen noudattamista ja varojen käyttöä alkuperäiseltä saajalta lopulliseen saajaan asti. Tällaista varojen siirtoa voi tapahtua esimerkiksi keskusjärjestöltä jäsenyhdistykselle taikka maakunnan liitoilta muille tukeen oikeutetuille.

Pykälän 3 momentissa tarkastusoikeuden ulkopuolelle rajattaisiin yksityisten henkilöiden lähinnä erilaisten perhe- ja sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen muodossa saama taloudellinen tuki kulutusmenoihin. Säännös vastaa valtioneulouden tarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtioneulouden toimia annetun lain 1 §:n 1 momenttiin sisältyvää vastaavaa säännöstä. Lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 34/1988 vp) säännöstä perusteltiin seuraavasti:

"Yksityiselle henkilölle annettavat tuet ja lainat perustuvat useimmiten toisenlaisiin näkökohtiin, esim. perhe-, sosiaali- ja opintopoliittisiin syihin, kuin muut tuet ja lainat. Tukijärjestelmät on tällöin myös pyritty luomaan sellaisiksi, ettei tuen oikeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta varmistuminen edellytä saajan talouden tarkastusta. Tuen määräkkin on usein tarkastukseen tarvittavaan työmäärään verrattuna vähäinen.

Silloin kun yksityiselle henkilölle annettu tuki tai laina on tarkoitettu hänen ja hänen perheensä henkilökohtaisiin tarpeisiin tai muutoin hänen kotitaloutensa välittömään tukemiseen, ei ole aiheellista eikä toisaalta tarkastustoiminnan tuloksellisuutta ajatellen mielekästäkään ulottaa tarkastusoikeutta saajan talouteen ja toimintaan. Sen sijaan ei ole

perusteita asettaa yksityistä henkilöä tarkastuksen suhteen eri asemaan kuin muita tuen ja lainan saajia silloin, kun tuki tai laina on annettu henkilölle liike- tai ammattitoimintaan taikka muuhun sellaiseen toimintaan, johon voidaan antaa valtion tukea tai lainaa yhtäläisesti yksityiselle henkilölle kuin muillekin. Liike- ja ammattitoiminnan harjoittajat on myös kirjanpitovelvollisuuden ja toimintansa muunkin selvittämismuutoksen suhteen rinnastettu toisiinsa, joten myös mahdollisuudet tarkastuksen suorittamiseen ovat tällöin samanlaiset. Samoin olisi perusteltua ulottaa tarkastusoikeus yksityiseen henkilöön aina silloin, kun tuki tai laina on tarkoitettu välittömästi tai välillisesti hyödyttämään myös ulkopuolisia. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaukset, joissa tuki on annettu henkilölle työllisyyden ylläpitämiseen, yleishyödylliseen toimintaan tai hyväntekeväisyyden harjoittamiseen. Varmistuminen tämänlaatuisissa tapauksissa siitä, että tuki on käytetty tarkoitettulla tavalla ja sille asetettuja ehtoja noudattaen, saattaa edellyttää tarkastuksen kohdistamista myös yksityisen henkilön talouteen ja toimintaan."

3 §. *Tarkastusten suorittaminen.* Tarkastusviraston tarkastustoiminta perustuisi 1 momentin mukaan tarkastusviraston vahvistamaan tarkastussuunnitelmaan. Tarkastusviraston toiminnalliseen riippumattomuuteen kuuluu itsenäinen tarkastustoiminnan suunnittelu ja toimintatavoista päättäminen. Valtion talouden ulkoisen tarkastuksen tulee olla suunnitelmallista ja tarkoituksenmukaista. Se edellyttää, että tarkastusvirasto vahvistaa itselleen tarkastussuunnitelman, jossa muun muassa nimetään tarkastuksen kohteet. Mikäli ilmenee tarve tehdä tarkastussuunnitelmaan sisältymätön tarkastus, on tarkastussuunnitelmaa siltä osin täydennettävä.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkastusvirastolla olisi oikeus suorittaa tarkastukset 2 §:ssä lueteltujen tarkastettavien tiloissa ja tarkastettavat olisivat velvollisia tarvittaessa avustamaan tarkastuksen toimittajaa. Säännös turvaisi tarkastuksen suorittamista ja tarvittavien tietojen saamista sekä yhteistyötä tarkastettavan kanssa asioiden selvittämiseksi.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin tarkastuksen suorittamista yksityisen henkilön kotirauhan piirissä. Momentti on tarpeen perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan suojaamiseksi. Suojan ydinalueena on omakotun tulkintakäytännön mukaan henkilön

asunto. Ehdotus koskee ainoastaan tätä perusoikeussäännösten suojaamaa yksityisen henkilön kotirauhaa eikä sen soveltamisala kata kokonaisuudessaan rikoslain rangaistus-säännösten suojaamaa kotirauhaa, johon katsotaan kuuluvan myös niin sanottu julkinen kotirauha. Yksityisen henkilön kotirauhan piirissä tarkastus voitaisiin ehdotuksen mukaan suorittaa vain, jos tarkastettava on antanut siihen suostumuksensa tai jos se on välttämätöntä niiden seikkojen selvittämiseksi, joista tarkastuksessa on 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan varmistuttava. Ehdotukseen on sisällytetty mainitunlaiset poikkeukset, koska erityisesti tapauksissa, joissa valtion tukema tai rahoittama hanke sijaitsee kotirauhan piirissä olevissa tiloissa, tarkastuksen tuloksellisuus ja oikeellisuus voi edellyttää myös näihin tiloihin menemistä lähinnä katselmuksen suorittamiseksi. Tällainen tilanne saattaa tulla kysymykseen esimerkiksi asuntojen korjausavustusten tai lainoituksen tarkastuksessa. Asia korostuu tarkastustoiminnassa myös sen vuoksi, että kotirauhaa koskeva perusoikeus rajoittaa vastaavasti hallintoviranomaistenkin toimintaa tarkastettaviin nähden. Ongelman poistaminen tai lieventäminen esimerkiksi pohjaamalla tuen saaminen jo toteutuneeseen toimintaan taikka muutoin tukijärjestelmiä ja hallintomenettelyjä tarkistamalla, ei liene tukitoiminnan tarkoituksena ja järjestelmien toimivuuden kannalta läheskään aina mahdollista taikka järkevääkään.

Voimassa olevan valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan tarkastukset on, mikäli mahdollista, toimitettava asianomaisen viraston, laitoksen, liikeyrityksen tai yhtymän sijoitus- tai kotipaikkakunnalla ja sen huoneistossa. Kotirauhan piirissä olevat tilat eivät ole olleet säännöksen eivätkä vallinneen käytännönkään mukaan tarkastuksia suoritettaessa muista poikkeavassa asemassa. Tarvetta tarkastusten suorittamiseen myös tällaisissa tiloissa on nykyisen tarkastusalueen rajoituneisuudesta johtuen esiintynyt kuitenkin verraten harvoin.

Pykälän 3 momentin mukaan tarkastusvirasto voisi käyttää tarkastuksen suorittamisessa apunaan asiantuntijoita. Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Ehdotetulla säännöksellä ei siirrettäisi julkisen vallan käyttöä muulle kuin viranomaiselle, koska asiantuntijalla ei

olisi itsenäistä tarkastus- ja tietojensaantioikeutta, vaan tarkastuksesta ja sen suorittamisesta vastaisi aina tarkastusviraston virkamies. Tätä osoittaa jo säännöksessä käytetty ilmaus "apunaan".

4 §. *Salassa pidettävien tietojen saanti.* Pykälän 1 momentin mukaan tarkastusvirastolla olisi oikeus saada salassapitoa koskevien säännösten estämättä valtion viranomaisilta ja muilta lakiehdotuksen 2 §:ssä tarkoituilta tarkastettavilta viipymättä ne asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle säädetyin tehtävien hoitamiseksi.

Tarkastusviraston tarkastustoiminnan tehokkuus edellyttää, että sillä on laaja tietojensaantioikeus. Tarkastusviraston samoin kuin valtioneuvoston tarkastajien tietojensaannista säädetään perustuslain 90 §:n 3 momentissa. Sen mukaan valtioneuvoston tarkastajilla ja tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta valvontansa kohteina olevilta tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot. Säännös koskee yleisesti kaikkia tietoja ja muitakin kuin valtion viranomaisia. Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) perustelujen mukaan säännöksellä turvattaisiin perustuslaissa näille valvontaelimille oikeus saada kaikilta valvonnan kohteina olevilta valvontatehtävän hoitamiseksi tarvittavat tiedot. Säännöksen sanamuodon ja perustelut huomioon ottaen sen tarkoituksena on ollut turvata tiedonsaantioikeus silmällä pitäen valvontaelimen koko valvontatehtävän suorittamista. Tiedonsaantioikeus ei näin välttämättä edellytä, että valvottava olisi juuri itse tuolloin valvontatoimenpiteen kohteena. Hyvin usein valvonnan kannalta vaikuttavaa aineistoa on valvontakohteen ulkopuolisten viranomaisten tai muiden tarkastuksen piiriin kuuluvien hallussa. Tarkastuksen tuloksellisuuden ja oikeellisuuden kannalta on tärkeää, että valvontaviranomaisella on tarkastettavan toiminnan arvioimiseksi myös riittävän kattavat tiedot. Se on usein tarpeen jo siinä vaiheessa, kun tehdään päätös yksittäiseen tarkastukseen ryhtymisestä tai sen jatkamisesta.

Ehdotetun 1 momentin sisällön määrittelyssä on näin lähdetty siitä, ettei tiedonantovelvollisuus rajoitu vain kulloinkin tarkastettavana olevaan, vaan viranomaisilla ja muilla tarkastuksen piiriin kuuluvilla olisi velvollisuus tarkastusviraston tehtävänsä hoitamista varten tarvitsemien asiakirjojen, selvitysten ja muiden tietojen antamiseen riip-

pumatta siitä, onko tämä itse juuri tuolloin tarkastuksen kohteena vai ei.

Viranomaisten asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa koskevat säännökset on uudistettu 1 päivänä joulukuuta 1999 voimaan tulleella viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetulla lailla (621/1999). Sen 10 §:n mukaan salassa pidettävästä asiakirjasta tai sen sisällöstä saa antaa tiedon vain, jos niin erikseen laissa säädetään. Lain 26 § sisältää säännökset yleisistä perusteista, joiden nojalla viranomaisella on oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja. Nämä säännökset eivät kuitenkaan perusta tiedonsaantioikeutta tarkastusvirastolle. Tarkastusvirastolla on kuitenkin katsottava nyt olevan jo edellä mainitun perustuslain säännöksen nojalla oikeus tiedonsaantiin myös salassa pidettävästä asiakirjasta. Selvyyden vuoksi asia täsmennettäisiin ehdotetussa 1 momentissa.

Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 6 §:ssä säädetään tarkastusviraston tiedonsaantioikeudesta niiltä, joiden toimintaa virasto tarkastaa. Vaikka säännöksessä ei ole mainittu salassa pidettäviä asiakirjoja ja muita tietoja, tiedonsaantioikeuden on katsottu tarkastustoimen luonteesta johtuvana koskevan myös näitä asiakirjoja ja tietoja. Tarkastusviraston tehtävän hoitaminen edellyttää, että virasto saa kaikki sitä varten tarvittavat tiedot. Tilanne ei kuitenkaan ole ollut oikeudelliselta kannalta selvä.

Valtion viranomaisen perittävistä maksuista säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992). Ehdotettu 2 momentti velvoittaa paitsi valtion viranomaiset myös muut tarkastettavat antamaan kopiot ja tulosteet samoin kuin sähköisessä muodossa olevat ja niihin verrattavat tiedot maksutta.

Tarkastettavan tilintarkastajilla saattaa olla hallussaan tarkastuksen kannalta olennaisia tarkastettavaa koskevia tallenteita, asiakirjoja ja muita tietoja, joiden luovuttamisvelvollisuus olisi ilman nimenomaista säännöstä epäselvä. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tarkastettavan tilintarkastajalle velvollisuus luovuttaa salassapitoa koskevien säännösten estämättä viipymättä hallussaan olevat tarkastuksen kannalta tarpeelliset jäljennökset ja tallenteet sekä muut asiakirjat ja tiedot samoin kuin jäljennökset tilintarkastajan laatimista muistioista, pöytäkirjoista ja muista tilintarkastuksessa laadituista tarkastettavan toimintaa koskevista asiakirjoista.

Tilintarkastuslain (936/1994) 25 §:ssä

säädetään tilintarkastajan salassapitovelvollisuudesta. Sen mukaan tilintarkastaja ei saa ilmaista ulkopuoliselle, yksityiselle osakkeenomistajalle tai jäsenelle taikka tähän verrattavalle tilintarkastuslaissa tarkoitettua tehtävää suorittaessaan tarkastettavasta yhteisöstä tai säätiöstä tietoonsa saamaa seikkaa, jos siitä voi aiheutua yhteisölle tai säätiölle haittaa. Edellä sanottua ei kuitenkaan sovelleta, mikäli seikka on muualla laissa säädetty ilmaistavaksi.

Pykälän 4 momentin mukaan tarkastusvirastolla olisi salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada Suomen Pankilta ja kansaneläkelaitokselta tietoja, joita virasto tarvitsee muihin kuin näihin laitoksiin kohdistuvien tarkastusten suorittamiseksi. Säännös on tarpeellinen, koska tarkastusvirastolle ei ehdoteta Suomen Pankkiin tai kansaneläkelaitokseen kohdistuvaa tarkastusoikeutta ja näin tarkastusvirastolla ei olisi ilman nimenomaista säännöstä myöskään tiedonsaantioikeutta näiltä laitoksilta. Säännöksellä varmistettaisiin, että tarkastusvirasto saa käyttöönsä näiden yhteisöjen hallussa olevan toimintaansa varten tarpeellisen tiedon ja aineiston tarkastettavista.

5 §. *Tarkastuskertomus.* Pykälän 1 momentin mukaan tarkastusvirasto antaisi tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu. Momentin sanamuodossa on otettu huomioon myös se, että muun muassa eräät aluehallinnon viranomaiset hoitavat usean eri ministeriön toimialaan kuuluvia tehtäviä. Lisäksi kertomus annettaisiin tiedoksi valtioneuvoston tilintarkastajille ja valtiovarainministeriölle. Säännös vastaa pääosin asiaa koskevia nykyisiä säännöksiä ja omaksuttua käytäntöä. Valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 18 §:ssä ja asetuksen 21 §:ssä on tarkastusvirastolle asetettu yleisluonteinen velvollisuus antaa tietoja toiminnastaan valtioneuvostolle, valtioneuvoston tilintarkastajille ja valtiovarainministeriölle. Lain 8 §:n mukaan tarkastusviraston on ilmoitettava asianmukaista toimenpidettä varten valtion viranomaiselle, laitokselle tai liikeyritykselle sen taloudenhoidon virheellisyydestä, jos menettelyllä on aiheutettu vahinkoa valtiolle. Jos virheellinen menettely on todettu muussa lain 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa varojen käytössä, on ilmoitus tehtävä toimintaa yleisesti valvovalle viranomaiselle. Lain 9 §:ssä ja asetuksen 18 §:n 2 momentissa säädetyin

edellytyksin tarkastusvirasto voi vähäistä rahamäärää koskevilla tapauksilla kuitenkin päättää, ettei asia anna aihetta toimenpiteisiin. Erillistä ilmoitusvelvollisuutta ei enää ehdoteta, koska on selvää, että tällainen tarkastushavainto on sisällytettävä tarkastuskertomukseen.

Pykälän 1 momentissa velvoitettaisiin lisäksi tarkastettu ja ministeriö, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, ilmoittamaan tarkastusvirastolle, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksen huomautusten johdosta on ryhdytty. Ilmoitusvelvollisuus laajenisi, koska se on nyt valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 10 §:n mukaan vain valtion viranomaisella, laitoksella ja liikeyrityksellä ja koskee vain valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuja tapauksia. Ehdotettu säännös on tarpeen tarkastustoiminnan seurannan tehostamiseksi ja myös ministeriöiden vastuullistamiseksi perustuslain 68 §:n 1 momentissa edellytetyin mukaisesti hallinnon asianmukaisesta toiminnasta toimialallaan.

Viranomaisten tehtävät ja muun tarkastetun oikeusturva edellyttävät, että he saavat osaltaan myös tarkastuskertomuksiin sisältyvät salassapidettävät tiedot. Tämän vuoksi ehdotetaan 2 momentissa säädettäväksi, etteivät salassapitoa koskevat säännökset ole esteenä tarkastuskertomusten antamiselle tarkastetulle viranomaiselle ja niille viranomaisille, joille kertomukset on 1 momentin mukaan annettava tiedoksi. Ne eivät myöskään olisi esteenä salassapidettävien tietojen antamiselle muulle tarkastettavalle kuin viranomaiselle, jos tällä olisi myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain perusteella oikeus saada ne. Mainitun lain 26 §:ssä säädetään yleisistä perusteista salassa pidettävän tiedon antamiseen. Lisäksi tarkastusvirasto voisi antaa asianomaisille viranomaisille ja eduskunnan asianomaiselle valiokunnalle tarkastuksessa saatuja salassapidettäviä tietoja ja asiakirjoja, jos se on tarpeen tarkastuksen edellyttämien jatkotoimenpiteiden kannalta tai muutoin näiden tehtävien hoidon kannalta perusteltua.

6 §. *Eduskunnalle annettavat kertomukset.* Perustuslain 46 §:n 2 momentissa edellytetään, että eduskunnalle annettavista kertomuksista on säädettävä perustuslaissa, muussa laissa tai eduskunnan työjärjestyksessä. Koska perustuslaki tai eduskunnan uusi työjärjestys eivät sisällä säännöstä tarkastusviraston eduskunnalle annettavasta

kertomuksesta, olisi siitä säädettävä tässä laissa. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että tarkastusvirasto antaisi eduskunnalle vuosittain syyskuun loppuun mennessä kertomuksen toiminnastaan ja tarvittaessa erilliskertomuksia. Ensin mainitun kertomuksen tulisi sisältää tiedot tarkastusviraston toiminnasta, lausunnon valtion tilinpäätöksestä ja talousarvion noudattamisesta sekä eduskunnan kannalta arvioituna keskeisimmät tarkastustulokset ja tarkastusviraston kannanotot.

Lakiehdotus ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2001 alusta. Tämän mukaisesti tarkastusvirasto voisi antaa ensimmäisen vuosittaisen kertomuksensa vuodelta 2001 eduskunnalle vuoden 2002 syyskuun loppuun mennessä. Ensimmäisen vuosittaisen kertomuksen antamisesta säädettäisiin 21 §:n 5 momentissa.

Erilliskertomuksen antamiselle ei asetettaisi säännöksessä erityisiä edellytyksiä. Tarkastuskertomukset annettaisiin ehdotetun 5 §:n mukaan tarkastuksen päätyttyä tiedoksi muun muassa tarkastetulle, valtiontilintarkastajille ja valtiovarainministeriölle. Tarkastuksessa on voinut ilmetä sellaista, josta on syytä informoida myös eduskuntaa nopeammin kuin mitä vuosittain syyskuussa annettava kertomus mahdollistaa. Erilliskertomuksen antaminen on perusteltua esimerkiksi sen vuoksi, että tarkastushavainnot ovat luonteeltaan sellaisia, että eduskunnalla on oltava mahdollisuus käsitellä niitä tuoreeltaan.

Pykälän 2 momentin mukaan eduskunnan asianomaisella valiokunnalla olisi salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada tarkastusvirastolta kertomusten käsitellyssä tarvitsemiaan tietoja tarkastustoiminnasta. Eduskunnan tietojensaantioikeudesta on säädetty perustuslain 47 ja 97 §:ssä. Ne eivät koske eduskunnan oikeutta saada tietoja tarkastusvirastolta, jonka vuoksi asiasta ehdotetaan säädettäväksi tässä laissa. Ehdotettu 5 §:n 2 momentti koskee tarkastusviraston oikeutta antaa tietoja eduskunnan asianomaiselle valiokunnalle, mutta ei perusta valiokunnalle oikeutta tietojen saantiin.

2 luku. Hallinto

7 §. *Tarkastusviraston pääjohtaja.* Pykälän mukaan pääjohtaja johtaisi tarkastusvirastoa ja ratkaisisi säännöksessä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta virastoa koskevat asiat. Pääjohtaja vastaisi virastolle

säädettyjen tehtävien hoitamisesta ja viraston hallinnosta. Pääjohtajan toimivaltaan ei kuulu uhkasakon maksettavaksi tuomitseminen, josta päättäisi ehdotetun 15 §:n perusteella kollegiaalinen uhkasakkolautakunta. Pääjohtajan päätösvaltaa voitaisiin delegoida viraston työjärjestyksellä muille virkamiehille, ei kuitenkaan asiassa, joka koskee eduskunnalle annettavaa kertomusta tai tarkastusviraston talousarvioehdotusta taikka tarkastusviraston toiminnan kannalta muuta merkittävää asiaa. Näitä olisivat esimerkiksi tarkastussuunnitelma, tarkastustoiminnan yleiset periaatteet ja muut vastaavanlaiset koko viraston toiminnan kannalta tärkeät asiat. Kuten nykyisinkin pääjohtajalla olisi oikeus ottaa yksittäistapauksessa ratkaistavakseen työjärjestyksellä muun virkamiehen ratkaistavaksi siirretty asia.

8 §. *Neuvottelukunta.* Pykälässä säädettäisiin tarkastusvirastoon asetettavasta neuvottelukunnasta. Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun asetuksen 4 §:n mukaan tarkastusvirastossa voi olla neuvottelukunta, jonka jäsenet valtioneuvosto nimittää. Valtioneuvosto ei ole tähän mennessä asettanut neuvottelukuntaa. Valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen siirtyessä eduskunnan yhteyteen on perusteltua syytä kehittää yhteistyöjärjestelmää ja säätää neuvottelukunta pakolliseksi. Neuvottelukunta olisi lähinnä tarkastustoimen eri intressitahojen yhteydenpitoelin. Neuvottelukunnan luonteen edellyttämän kokoonpanon ja tarkastusviraston riippumattomuusvaatimuksen huomioon ottaen sillä ei olisi päätösvaltaa.

Neuvottelukunnan tehtävänä olisi 1 momentin mukaan ylläpitää ja kehittää tarkastusviraston yhteyksiä yhteistyötahoihin, tehdä aloitteita tarkastustoiminnan kehittämiseksi sekä seurata tarkastustoiminnan suuntautumista, tuloksellisuutta ja palvelukykyä eri ohjaustahojen kannalta. Neuvottelukunnan avulla valtionalouden keskeisten ohjaustahojen näkemykset tarkastustoimen suuntaamisesta ja tarkastustarpeista tulevat tarkastusviraston tietoon. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimisi tarkastusviraston pääjohtaja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin neuvottelukunnan jäsenten kutumisesta ja heidän toimikaudestaan. Jäsenet kutsuttaisiin kolmen vuoden määräajaksi kerrallaan ja heidän tulisi edustaa valtionalouden keskeisiä ohjaustahoja sekä finanss hallinnon ja julkisen talouden asiantuntemusta. Yhden jäsenen valitsisi tarkastusviraston henkilöstö

keskuudestaan.

3 luku. Virkamiehet ja virat

9 §. *Virkamiesten asema.* Tarkastusviraston siirtäminen valtiovarainministeriön alaisuudesta eduskunnan yhteyteen merkitsee tarkastusviraston henkilöstön virkamiesoikeudellisen aseman muuttumista. Muutosta on käsitelty yleisperusteluiden luvussa 4.2.

Pykälän 1 momentin mukaan tarkastusviraston virkamiehiä ja virkasuhteeseen nimitettyjä koskisivat eduskunnan virkamiehistä annetun lain säännökset, jollei tässä laissa toisin säädetä. Ehdotetut 9 §:n 2 momentti, 11 ja 12 § sisältäisivät poikkeussäännöksiä eduskunnan virkamiehistä annetun lain säännöksistä.

Eduskunnan virkamiehet eivät kuulu valtion virkaehtosopimusmenettelyn piiriin. Eduskunnan ja sen yhteydessä toimivien virastojen ja laitosten palveluksessa oleviin sovelletaan palvelussuhteen ehtojen määräytymisessä noudatettavasta neuvottelumenettelystä vuonna 1984 annettua kansliatoimikunnan päätöstä.

Eduskunnan kansliatoimikunta voi tehdä eduskunnan virkamiehistä annetun lain 42 §:n nojalla virkamiehen kanssa kirjallisen sopimuksen palvelussuhteessa noudatettavista ehdoista. Ehdotetun 2 momentin mukaan tarkastusviraston virkamiesten osalta edellä mainitun sopimuksen palvelussuhteen ehdoista tekisi työnantajana tarkastusvirasto. Pääjohtajan kanssa sopimuksen tekisi kuitenkin kansliatoimikunta. Nykyisin tarkastusvirasto voi tehdä valtion virkamiehistä annetun lain 44 §:n mukaisen virkasopimuksen virkamiehen kanssa. Pääjohtajan osalta sopimuksen tekee kuitenkin valtioneuvosto. Ehdotettu säännös vastaa pääosin eduskunnan erillishallintoyksiköiden, kuten eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtiontilintarkastajain kanslioiden virkamiehiä koskevia säännöksiä.

10 §. *Pääjohtajan valinta, toimikausi ja kelpoisuusvaatimukset.* Pääjohtajan valinta on ratkaistu jo ennalta 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tullessa eduskunnan uudessa työjärjestyksessä. Sen 16 §:n 3 momentin mukaan eduskunta valitsee pääjohtajan sen jälkeen, kun virka on ollut haettavana ja valtiovarainvaliokunta on arvioinut hakijoita. Jos virkaan on useampia hakijoita, toimitetaan valtionalouden tarkastusviraston pääjohtajan vaali. Eduskunnan toimittamista

vaaleista säädetään tarkemmin eduskunnan vaalisäännössä (250/2000).

Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että eduskunta valitsee pääjohtajan ja että valinnasta säädetään tarkemmin eduskunnan työjärjestyksessä. Tarkastusviraston riippumattomuusvaatimus huomioon ottaen pääjohtajan toimikaudelle ei ehdoteta määräaikaa. Tarkastusviraston ja sen johdon riippumattomuutta käsitellään yleisperusteluiden luvuissa 3.2.1. ja 3.2.2.

Pykälän 2 momentti sisältäisi säännökset pääjohtajalta edellytettävistä kelpoisuusvaatimuksista. Nykyisin pääjohtajan kelpoisuusvaatimuksista on säädetty asetuksentasoisesti. Kelpoisuusvaatimukset olisivat muutoin samat kuin nykyisin, paitsi että samoin kuin muiltakin valtion korkeimmilta virkamiehiltä vaadittaisiin lisäksi käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja johtamiskokemusta.

Pääjohtajan virkavapaudesta päättää nykyisin tapauksesta riippuen tarkastusvirasto, valtiovarainministeriö tai valtioneuvosto. Hänen sijaisenaan toimivat valtiovarainministeriön määräämät toimintayksiköiden päälliköt. Ehdotetun 3 momentin mukaan pääjohtajan sijaisista ja virkavapaudesta päättäisi eduskunnan kansliatoimikunta. Viraston toiminnan kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että pääjohtajan sijaisjärjestelyistä päätetään etukäteen ja sijaiset nimetään toistaiseksi.

11 §. *Virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen.* Pääjohtajan virkaa lukuun ottamatta tarkastusviraston virkojen perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta päättäisi ehdotetun pykälän mukaan tarkastusvirasto kuten nykyisinkin. Tämä merkitsisi poikkeusta eduskunnan muiden laitosten ja virastojen virkoja koskevasta päätöksentekomenettelystä, sillä niistä päättää eduskunnan virkamiehistä annetun lain 3 §:n 1 momentin perusteella eduskunnan kansliatoimikunta. Poikkeus on perusteltua, koska tarkastusviraston asema poikkeaa eduskunnan muista laitoksista ja virastoista. Lisäksi päätösvallan antaminen tarkastusvirastolle tukee viraston toiminnallista ja hallinnollista riippumattomuutta.

12 §. *Virkamiesten nimittäminen ja eräät henkilöstöhallintoasiat.* Kuten nytkin tarkastusvirasto nimittäisi pääjohtajaa lukuun ottamatta viraston virkamiehet, myöntäisi heille virkavapauden sekä irtisanoisi tai purkaisi heidän virkasuhteensa. Samoin tarkastusviraston toimivaltaan kuuluisi pidättää nämä

virkamiehet virantoimituksesta, antaa heille varoitus ja lomauttaa heidät. Toimivallan antaminen tarkastusvirastolle on perusteltua tarkastusviraston hallinnollisen ja toiminnallisen riippumattomuuden kannalta.

4 luku. Menettely

13 §. *Hallintomenettely.* Pykälässä säädetäisiin hallintomenettelylain soveltamisesta tarkastusviraston toiminnassa. Hallintomenettelylain (598/1982) 1 §:ssä säännellään hallintomenettelyn asiallista soveltamisalaa. Lain 3 § koskee viranomaiskohtaista soveltamisalaa.

Hallintomenettelylain 3 §:n 1 momentin mukaan viranomaiset, joissa lakia sovelletaan ovat valtion hallintoviranomaiset, kuntien ja kuntainliittojen viranomaiset sekä kansaneläkelaitoksen ja Helsingin yliopiston toimielimet. Erillislainsäädännössä hallintomenettelylain soveltaminen on ulotettu esimerkiksi Suomen Pankin yhteydessä olevaan rahoitustarkastukseen ja hallintoasioiden käsittelyyn Suomen Pankissa. Tarkastusviraston siirtyessä eduskunnan yhteyteen on syytä säätää, että tarkastusvirastossa hallintoasioiden käsittelyyn sovelletaan hallintomenettelylakia.

Hallintomenettelylain 1 §:n mukaan lakia sovelletaan hallintomenettelyyn eli hallintoasian käsittelyyn viranomaisessa. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät hallintolainkäyttö, esitutkinta rikosasiassa, poliisitutkinta ja ulosotto. Säännöksen suhde tarkastusviraston tarkastustoimintaan ei ole selvä. Perustuslakivaliokunnan esteellisyyssäännösten kehittämistä koskevassa mietinnössä (PeVM 2/1994 vp — K 13/1993 vp) katsotaan, että tulisi selvittää, olisiko esteellisyyssäännösten muodollista sovellettavuutta syytä laajentaa koskemaan myös sellaista virkatoimintaa, jota ei voida pitää 1 §:ssä tarkoitettuna hallintoasian käsittelynä. Näiden syiden vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että virkamiehen esteellisyyteen tarkastustoiminnassa sovelletaan hallintomenettelylakia.

14 §. *Virka-apu.* Tarkastusvirastolla olisi oikeus saada tehtävänsä suorittamiseksi viranomaisilta korvauksetta virka-apua. Säännös selkeyttäisi muiden viranomaisten velvollisuuksia tarkastusvirastoon nähden.

Lääninhallitus on lääninhallituslain (22/1997) nojalla yleinen virka-apuviranomainen. Lääninhallituksen tulee antaa muille viranomaisille virka-apua, jos sen

antamisesta on säädetty tai se on muutoin lääninhallituksen asiana yleisenä hallintoviranomaisena. Poliisilain (493/1995) 40 §:n 1 momentin mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, milloin siitä on erikseen säädetty, tai laissa säädetyn muulle viranomaiselle kuuluvan valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi.

15 §. *Uhkasakko*. Pykälä sisältäisi säännökset uhkasakon asettamisesta ja maksettavaksi tuomitsemisesta sekä tuomitsemisen suorittavan uhkasakkolautakunnan kokoonpanosta.

Tarkastusvirasto voisi 1 momentin mukaan asettaa uhkasakon 4 §:ssä säädettyä tietojensaantioikeutensa tehostamiseksi ja kirjanpidon saattamiseksi tarkastettavaan kuntoon. Kirjanpitovelvoitteen täyttämistä koskeva uhkasakko voitaisiin asettaa ainoastaan tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin kuuluville tahoille. Uhkasakko voidaan nykyään asettaa valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 7 §:n perusteella vastaavien velvoitteiden tehosteeksi.

Uhkasakon asettaa ja tuomitsee maksettavaksi nykyään valtiontalouden tarkastuksesta annetun asetuksen 10 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tarkastusneuvosto. Tarkastusneuvostoa ei ehdoteta säilytettäväksi. Sen sijasta uhkasakon asettaisi tarkastusvirasto itse ja sen tuomitsisi maksettavaksi monijäseninen uhkasakkolautakunta, jonka nimeämistä ja kokoonpanoa koskevat säännökset sijoitettaisiin 2 momenttiin.

Yleiset säännökset uhkasakon asettamisesta ja tuomitsemisesta sisältävät uhkasakkolakiin (1113/1990). Laki koskee viranomaisen antaman käskyn tai kiellon tehosteeksi asetettavaa uhkasakkoa ja sen maksettavaksi tuomitsemista. Laki on toissijainen ja sen säännökset soveltuisivat muun muassa uhkasakkoa koskevaan päätöksentekomenettelyyn tarkastusvirastossa.

Uhkasakkolain 24 §:n 1 momentin perusteella uhkasakon asettamista ja tuomitsemista koskevasta päätöksestä valitetaan siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Sanotun lain säännösten perusteella jää kuitenkin epäselväksi, mikä on valitusviranomainen silloin, kun viranomainen, jonka päätöksestä valitetaan, on eduskunnan yhteydessä oleva valtion virasto. Tämän vuoksi 3 momentissa ehdotetaan säädettyä, että uhkasakon asettamisesta ja tuomitsemisesta saadaan valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolain-

käyttölaissa säädettyssä järjestyksessä.

16 §. *Väärinkäytöksestä ilmoittaminen*. Pykälässä velvoitettaisiin kuten nykyisinkin valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahasto tekemään ilmoitus tarkastusvirastolle väärinkäytöksestä, joka on tehty niiden toiminnassa ja joka kohdistuu niiden hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen. Säännöksen sisältöä täsmennettäisiin sanonnallisesti nykyiseen valtiontalouden tarkastuksesta annetun asetuksen 18 a §:ään verrattuna.

17 §. *Rikoksesta ilmoittaminen ja salassa pidettävien tietojen antaminen*. Pykälän 1 momentti velvoittaisi valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahaston tekemään rikosilmoituksen rikoksesta, joka on tehty sen omassa toiminnassa ja kohdistuu sen hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen. Nimenomaista säännöstä asiasta ei nyt ole.

Suomen oikeusjärjestys ei tunne yleistä velvollisuutta ilmoittaa rikoksista viranomaisille. Rikoslain 15 luvun 10 §:ssä säädetään rangaistavaksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat muun muassa vakavimmat valtiolliset rikokset, tahalliset henkirikokset ja vakavimmat yleisiä vaaraa aiheuttavat rikokset. Tarkastusvirastolle on valtiontalouden tarkastuksesta annetun lain 11 §:ssä säädetty toissijainen ilmoitusvelvollisuus. Sen mukaan jos tarkastusviraston havaitsema virheellinen menettely käsittää rikoksen eikä asianomainen viranomainen, laitos tai liikeyritys ryhdy toimenpiteisiin asian saattamiseksi syytteeseen, tarkastusviraston tulee se tehdä. Jos rikos on vähäpätöinen, se voi olla ryhtymättä näihin toimenpiteisiin.

Momentin toisen virkkeen mukaan rikosilmoitus saadaan jättää tekemättä, jos tekoa on olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä. Teon vähäisyyttä arvioitaessa on otettava huomioon rikoksen vakavuuden arvioinnissa yleisesti merkitykselliset seikat kuten teon suunnitelmallisuus, syyksiluettavuus ja aiheutetun vahingon suuruus tai onko kyseessä luonteeltaan asianomistajarikos. Rikosilmoituksen tekemättä jättämistä voidaan verrata niin sanottuun seuraamusluonteeseen toimenpiteistä luopumiseen, josta on esimerkkinä poliisin luopuminen toimenpiteistä poliisilain 5 §:n perusteella. Harkittaessa, onko säännöksessä mainitussa toiminnassa tehdystä rikoksesta tehtävä rikosilmoitus, on huomattava, että kyse ei ole ulkopuo-

lisen tahon tekemästä arvioinnista. Ilmoituskynnyksen ei tule olla kovin korkea, jotta teko tulisi esitukinta- ja syyttäviranomaisen ja tarvittaessa tuomioistuimen selvittäväksi ja arvioitavaksi.

Pykälän 2 momentti asettaisi tarkastusvirastolle säännöksessä yksilöityyn tarkastettavaan nähden toissijaisen velvollisuuden tehdä rikosilmoitus. Tarkastusviraston on tehtävä rikosilmoitus rikoksesta, jonka se on havainnut tarkastustoiminnassaan, jollei tarkastettava ole itse tehnyt rikosilmoitusta. Vastaavasti kuin 1 momentissa tarkoitettujen tapauksen osalta ehdotetaan, ilmoitus saataisiin jättää tekemättä, jos tekoa on olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä. Säännös vastaa nykyisen valtionalouden tarkastuksesta annetun lain 11 §:n säännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan salassapitoa koskevat säännökset eivät olisi esteenä sille, että valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja rahaston taikka tarkastusviraston luovuttavat tehtävänsä hoitaessaan saamia tietoja tutkinta- ja syyttäviranomaisille.

5 luku. Erinäiset säännökset

18 §. *Valtion määräysvallassa oleva yhtiö.* Valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetussa laissa on valtionenemmistöisen yhtiön käsitteen ja tarkastusalueen määrittelyn perusteeksi otettu valtion osakeomistukseen perustuva äänivalta yhtiössä. Käytännössä määräysvalta voi perustua myös oikeuteen nimittää enemmistö johdon jäsenistä. Sekä äänivalta että nimitysvalta voivat puolestaan perustua omistukseen, yhtiön sääntöihin tai sopimukseen. Pykälässä ehdotetaan valtionyhtiön käsite ja sitä seuraten tarkastuksen piiriin tulevat yhtiöt tarkistettavaksi tämän mukaisesti valtion tosiasialliseen määräysvalttaan perustuvaksi.

Perustuslain 92 §:n mukaan lailla säädetään toimivallasta ja menettelystä käytettäessä valtion osakasvaltaa yhtiöissä, joissa valtiolla on määräysvalta. Voimassa olevassa laissa valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä (740/1991) valtionyhtiöllä tarkoitetaan osakeyhtiötä, jossa valtiolla on välittömään osakeomistukseensa perustuva määräysvalta. Määräysvallalla tarkoitetaan osakeomistusosuutta, joka tuottaa yli puolet yhtiön kaikkien osakkeiden yhteenlasketusta äänimäärästä.

Osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3

§:ssä määritellään, milloin osakeyhtiöllä on määräysvalta toisessa yhteisössä. Siinä määräysvalta määritellään edellä mainittua säännöstä yksityiskohtaisemmin ja käyttäen perusteena paitsi äänivaltaa myös yhtiöllä olevaa johdon nimitysvaltaa. Ehdotetussa pykälässä on lähdetty mainitusta osakeyhtiön määräysvallan määrittelyä koskevasta osakeyhtiölain säännöksestä. Määritelmä sisältää myös valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä annetun lain mukaisen määritelmän. Määrittelyperusteiden tarkistamisesta huolimatta käytännössä muutokset nykytilanteeseen olisivat suhteellisen vähäiset.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin valtion määräysvallassa olevat osakeyhtiöt, joita tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa. Ehdotuksen mukaan valtion määräysvallassa olevalla yhtiöllä tarkoitettaisiin osakeyhtiötä, jossa valtiolla on:

1) enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä ja ääntenemmistö perustuu omistukseen, yhtiöjärjestykseen taikka muuhun sopimukseen taikka

2) oikeus nimittää enemmistö osakeyhtiön hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenistä ja nimitysoikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin edellä tarkoitettu ääntenemmistö.

Määritelmä poikkeaisi nykyisestä valtionenemmistöistä osakeyhtiötä koskevasta määritelmästä lähinnä siten, että valtiolla olisi määräysvalta myös 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa.

Valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä annetun lain 2 §:n 2 momenttia vastaavasti ja valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetun lain säännösten soveltamisessakin omaksutun tulkinnan mukaisesti ehdotetaan 2 momenttiin sisällytettäväksi nimenomainen maininta siitä, että Suomen Pankin tai kansaneläkelaitoksen omistamia osakkeita ei huomioitaisi laskettaessa valtion omistusosuutta osakeyhtiön osakkeista. Osakeyhtiölain 1 luvun 3 §:n 3 momentin säännöstä vastaavasti siinä säädettäisiin lisäksi, että valtion ääniosuutta laskettaessa ei oteta huomioon lakiin tai yhtiöjärjestykseen sisältyvää äänestysrajoitusta. Kokonaisäänimäärää laskettaessa ei otettaisi huomioon myöskään niitä ääniä, jotka liittyvät osakeyhtiölle tai sen tytäryhteisölle taikka osakeyhtiön tai sen tytäryhteisön määräysvallassa olevalle kotimaiselle tai ulko-

maiselle säätiölle kuuluviin osakkeisiin.

Voimassa olevia säännöksiä vastaten ehdotetun 3 momentin 1 kohta ulottaisi tarkastusoikeuden osakeyhtiölain 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun tytäryhteisöön ja 2 kohta sellaiseen osakeyhtiöön, jossa tässä laissa tarkoitettu määräysvalta on yhdellä tai useammalla valtion määräysvallassa olevalla osakeyhtiöllä tai niillä ja valtiolla yhdessä.

19 §. *Työjärjestys ja muut määräykset.* Tarkastusviraston tehtävistä, asioiden käsittelystä ja hallinnosta sekä virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädetään nykyisin valtioneulouden tarkastuksesta annetussa laissa ja asetuksessa. Osa asetuksetasoisista säännöksistä ehdotetaan korvattavaksi laintasoisilla säännöksillä, mutta kaikkia säännöksiä ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää lakiin. Eduskunnan yhteydessä olevasta tarkastusvirastosta ei ole asianmukaista säätää asetuksella. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että tarkempia määräyksiä päätöksenteosta, hallintoasioiden käsittelystä, muista sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista ja tarvittaessa virkamiesten tehtävistä annetaan tarkastusviraston vahvistamassa työjärjestyksessä.

Voimassa olevissa tarkastusvirastoa koskevissa säännöksissä ei ole säädetty erityisiä kelpoisuusvaatimuksia muihin tarkastusviraston virkoihin kuin pääjohtajan virkaan. Vastaavallisesti kuin mitä on säädetty valtion virkamieslakiin 20 päivästä maaliskuuta 2000 lukien lisätyssä 8 §:n 2 momentissa, ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että työjärjestyksessä voidaan määrätä tarkemmin muuhun virkaan kuin pääjohtajan virkaan vaadittavista tutkinnoista ja muista vastaavista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, jos se on virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua. Ehdotetusta 15 §:n 2 momentista seuraa jo välillisesti, että vähintään kolmen tarkastusviraston virkamiehen tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita.

Tarkastusvirasto olisi itsenäinen tilivirasto, joka hoitaisi itse maksuliikkeensä ja kirjainpitonsa. Valtion talousarviosta annetun asetuksen 26 §:n 1 momentin mukaan tilivirastolla tulee olla sen itsensä vahvistama taloussääntö. Tämän johdosta 2 momentiksi sisällytettäisiin myös taloussäännön vahvistamista koskeva säännös.

Pykälän 3 momentin perusteella tarkastusvirasto antaisi tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa nouda-

tettavia menettelytapoja koskevia tarkempia määräyksiä. Säännös selkeyttää myös julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista annetun lain (467/1999) soveltamisalaan liittyvää epäselvyyttä siitä, onko mainitun lain 6 §:n säännöstä, jossa edellytetään julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan noudattamista, sovellettava silloin, kun julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja suorittaa tarkastusviraston virkamiehenä ja sen viranomaisomaisuudessa ulkoiseen tarkastukseen kuuluvaa tilintarkastusta. JHTT-yhdistyksen hallitus on hyväksynyt 22 päivänä maaliskuuta 1999 suosituksen julkishallinnon hyväksi tilintarkastustavaksi. Se ei vastaa kaikilta osin tarkastusviraston tarpeita eikä muutoinkaan sovi sen toimintaan. Tarkastusvirasto on perustuslain mukaan riippumaton ja eduskunnan yhteydessä ja sen tehtävistä on säädettävä lailla. Tarkastusvirasto suorittaa tarkastukset viranomaisen ominaisuudessa. Mikään ulkopuolinen taho ei voi määrätä sen toiminnasta. Tästä ja ehdotetusta säännöksestä seuraisi, että riippumatta siitä, onko kyseessä mainitunlainen auktorisoitu tai muu tilintarkastaja, hänen on noudatettava tarkastusviraston tarkastustoiminnassa viraston tarkastustoiminnastaan antamia määräyksiä.

20 §. *Voimaantulo.* Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä annetun lain (732/1999) 8 §:n mukaan tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädettävän lain on tultava voimaan viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2001. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin mainittu päivämäärä lain voimaantuloajankohdaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetulla lailla kumottaisiin laki valtioneulouden tarkastuksesta ja laki valtioneuromistojen osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta sekä niiden ja poliisilain nojalla annettu asetus valtioneulouden tarkastuksesta.

Laki olisi tarkastusvirastoa ja sen tarkastusoikeutta koskeva yleislaki, jolla säädettäisiin mahdollisimman kattavasti tarkastusvirastosta. Tarkastusoikeutta koskevia säännöksiä jäisi kuitenkin edelleen eräisiin muihin lakeihin. Niitä ovat laki valtion liikelaitoksista, laki valtion vakuusrahastosta, laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta, puoluelaki, laki valtion teollisuuslaitosten hoidon ja käytön yleisistä perusteista ja laki maatalouden interventiorahastosta. Osa säännöksistä poikkeaa ehdotetun yleislain säännöksistä tai täydentää niitä

ja osassa ne vastaavat yleislain mukaista tarkastusoikeutta tai toteavat sen olemassaolon. Lakitason säännökset, joissa tarkastusvirastolle on säädetty valtiontalouden ulkoiseen tarkastukseen kuulumattomia tehtäviä, ehdotetaan muutettaviksi tämän lain yhteydessä. Tarkastusviraston aseman muuttamisen ja uudelleenorganisoinnin johdosta ehdotetaan samalla tarkistettavaksi myös eräitä muita lakeja lähinnä niiden soveltamisalaa koskevalta osin.

Pykälän 3 momentin mukaan lain täytäntönnäpön edellyttämiin toimiin voitaisiin ryhtyä ennen lain voimaantuloa. Tarkastusviraston hallinnollisen aseman muutos on otettava huomioon myös vuoden 2001 valtion talousarvion valmistelussa.

Pääjohtajan viran perustamisesta eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon säädettäisiin laissa eduskunnan virkamiehistä kuten 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan. Pääjohtajan virka olisi talousarviossa eriteltävä virka ja se voitaisiin perustaa jo 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien. Tämä edellyttää viran perustamisen sisällyttämistä valtion vuoden 2000 lisätalousarvioon. Viran perustamisen jälkeen eduskunta voisi suorittaa ehdotetun voimaantulosäännöksen nojalla pääjohtajan valinnan.

21 §. *Siirtymäsäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtiovarainministeriön alaisen tarkastusviraston virkamiesten siirtymisestä eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon. Palvelussuhteen ehdot eivät saisi siirron johdosta heikentyä. Ne määräytyisivät muutoin eduskunnan virkamiehiä koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Myös tarkastusviraston virat siirtyisivät eduskunnan yhteydessä olevaan virastoon lukuunottamatta pääjohtajan virkaa. Viran siirto ei edellyttäisi viranhaltijan suostumusta.

Pykälän 3 momentin mukaan pääjohtajan virka lakkaisi tämän lain tullessa voimaan suoraan lain nojalla. Eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon perustettaisiin uusi pääjohtajan virka siten kuin eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa ehdotetaan säädettäväksi.

Pykälän 3 momentin mukaan järjestettäessä tarkastusvirasto eduskunnan yhteyteen virastoon perustettaisiin siirtyvien virkojen lisäksi siirtoon liittyvien järjestelyjen toimeenpanemiseksi tarpeellinen määrä uusia virkoja. Niihin voitaisiin nimittää ilman hakumenettelyä nykyisen tarkastusviraston vir-

kamiehiä. Säännös on tarpeen lähinnä sen vuoksi, että pääjohtajan virkaa ei ehdoteta siirrettäväksi muiden virkojen tavoin.

Ehdotukset eivät heikennä tarkastusviraston virkamiesten oikeudellista asemaa järjestettäessä tarkastusvirasto eduskunnan yhteyteen. Virkamiesten asema määräytyy ehdotetun 1 momentin mukaan ja siirron yhteydessä käytävien neuvotteluiden perusteella tarkemmin määriteltävin tavoin. Ehdotetun menettelyn virkojen siirtymisestä ilman virkamiehen suostumusta ei myöskään voida katsoa loukkaavan virkamiesten etuja, koska heidän palvelussuhteensa ehdot eivät heikeneisi.

Nykyisen tarkastusviraston tehtävien hoitamisesta ja sopimukseen perustuvien oikeuksien ja velvoitteiden sekä siirtyvien määrärahojen siirtymisestä eduskunnan yhteydessä olevalle tarkastusvirastolle säädettäisiin 4 momentissa.

Tarkastusvirasto antaisi 5 momentin mukaan ensimmäisen vuosittaisen kertomuksensa toiminnastaan eduskunnalle vuoden 2002 syyskuun loppuun mennessä. Se koskisi tarkastusviraston ensimmäistä toimintavuotta eduskunnan yhteydessä eli vuotta 2001.

Selvyyden vuoksi 6 momentissa säädettäisiin, että voimassa olevissa laeissa olevia valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevia säännöksiä sovelletaan eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon. Niistä jäisivät edelleen voimaan ne lakitason säännökset, joita ei tämän ehdotuksen yhteydessä kumottaisi tai muutettaisi tarkastusvirastoa koskevilta osin.

1.2. Laki eduskunnan virkamiehistä

1 §. Pykälän 2 momentissa luetellaan eduskunnan virastot ja laitokset. Säännöksen ehdotetaan lisättäväksi maininta eduskunnan yhteydessä olevasta valtiontalouden tarkastusvirastosta.

Pykälän 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta eduskunnan oikeusasiamieheen eikä apulaisoikeusasiamieheen. Ehdotetun valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lain 9 §:n 1 momentin mukaan tarkastusviraston pääjohtajaan sovellettaisiin sanotusta laista johtuvien eräin poikkeuksin eduskunnan virkamiehistä annettua lakia.

Tarkastusviraston riippumattomuusvaatimuksesta johtuen pääjohtajalla tulee olla vahvempi virassa pysymisoikeus kuin muilla virkamiehillä. Eduskunnan virkamiehistä

annetun lain 24 §:ssä luetellaan virkamiehet, jotka voidaan irtisanoa kun syytä siihen on. Niihin ei ehdoteta lisättäväksi tarkastusviraston pääjohtajaa. Hänen irtisanomisperusteensa määräytyisivät lain 25 §:n lisäksi 23 §:n nojalla. Sen 1 momentin mukaan virkasuhde voidaan molemmin puolin irtisanoa päättymään tietyn irtisanomisajan kuluttua tai, jos niin on sovittu, irtisanomisaikaa noudattamatta. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen ei saa irtisanoa virkasuhdetta virkamiehestä johtuvasta syystä, ellei tämä syy ole erityisen painava. Pykälässä luetellaan ne syyt, joita ei ainakaan voida pitää tällaisena syynä ja sen lisäksi eräitä muita syitä, joiden johdosta virkamiestä ei saa irtisanoa. Viranomaisen irtisanomisoikeutta voidaan lisäksi rajoittaa sopimuksella.

4 §. Eduskunnan virastoissa ja laitoksissa olevat erittelyvirat luetellaan pykälän 2 momentissa. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 kohta, jossa mainitaan valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan virka.

23 a §. Eduskunnan virkamiehistä annetun lain täytäntöönpanosta 15 päivänä joulukuuta 1994 annetun kansliatoimikunnan päätöksen 14 §:n mukaan virkamiehen irtisanoa ja virkasuhteen purkaa nimittävä viranomaisen. Valmisteltaessa ehdotusta uudeksi eduskunnan työjärjestykseksi (PNE 1/1999 vp) katsottiin, että asiasta tulee säätää laintasoisesti. Tämän vuoksi eduskunnan virkamiehistä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, joka on samansisältöinen kuin mainittu pykälä.

Ehdotetut muutokset tulisivat voimaan vuoden 2001 alusta samanaikaisesti tarkastusvirastoa koskevan muun lainsäädännön kanssa. Uuden tarkastusviraston pääjohtajan virka olisi 4 §:n mukaan valtion talousarviossa eriteltävä virka, joten sen perustaminen edellyttää talousarviokäsittelyä. On perusteltua, että uudella virastolla on jo sen toiminnan alkaessa vakinainen pääjohtaja. Tämä edellyttää, että viran sisällyttämisen valtion talousarvioon, viran perustamisen ja viranhaltijan valinnan tulee tapahtua jo ennen lain voimaantuloa. Tämän mahdollistamiseksi ehdotetaan lain voimaantulosäännöksessä, että toimenpiteisiin pääjohtajan viran perustamiseksi 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien laissa edellytetyssä järjestyksessä saadaan ryhtyä ennen mainittua voimaantuloaikaa.

1.3. Laki valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia

2 a §. Valtionenemmistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta annetun lain 3 §:n 2 momentissa velvoitetaan valtionenemmistöiset osakeyhtiöt ja ministeriö, jonka hallinnonalaan yhtiö kuuluu, sekä tarkastusvirasto antamaan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät yhtiöitä koskevat selvitykset ja asiakirjat. Koska laki ehdotetaan kumottavaksi, samaa asiaa koskeva pykälä ehdotetaan lisättäväksi valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annettuun lakiin sen 2 a §:ksi. Sen selventämiseksi, että oikeus koskee myös lain mukaan salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja, pykälään tehtäisiin tätä tarkoittava lisäys.

Uusi säännös muuttaa lain sisältöä, jonka vuoksi myös lain nimike ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan lain sisältöä.

1.4. Laki valtion talousarviosta

25 §. *Lain soveltaminen eduskunnan taloudenhoitoon.* Pykälässä säädetään lain soveltamisesta eduskunnan taloudenhoitoon. Pykälän 1 momenttiin olisi lisättävä maininta valtiontalouden tarkastusvirastosta, koska se on eduskunnan yhteydessä oleva virasto.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta siitä, että eduskunnan tilisääntö vahvistetaan puhemiesneuvoston ehdotuksesta, koska eduskunnan toimintaa koskevien säännösten antamisjärjestyksestä säädetään perustuslain 34 §:n 3 momentissa. Eduskunnan työjärjestyksen 73 §:n mukaan kansliatoimikunnan tehtävänä on nyt tehdä aloite eduskunnan tilisäännön säätämisestä. Lisäksi momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että tarkemmat säännökset myös tarkastusviraston talouden hoidosta ja kirjanpidosta annetaan eduskunnan tilisäännössä, jollei niistä ole muuta lailla säädetty. Tarkastusvirastolle asetettu riippumattomuusvaatimus huomioon ottaen tarkastusvirastoa koskevassa laissa ehdotetaan säädettäväksi tarkastusviraston tilivirastoasemasta ja taloussäännön vahvistamisesta.

1.5. Laki asiakirjain lähettämisestä

5 §. Koska valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusneuvosto lakkaisi, sitä koskeva maininta pykälässä korvattaisiin 1 momentissa valtiontalouden tarkastusvirastolla.

1.6. Arkistolaki

1 §. Pykälän 2 momentissa säädetään, miltä osin arkistolakia sovelletaan eduskunnan virastoissa ja laitoksissa. Niihin lisättäisiin valtionalouden tarkastusvirasto.

1.7. Valtion virkamieslaki

3 §. Pykälän 1 momentissa lain soveltamisalan ulkopuolella rajataan muun muassa eduskunnan virastoissa ja laitoksissa työskentelevät virkamiehet. Koska eduskunnan yhteydessä olevan tarkastusviraston virkamiehiin ehdotetaan sovellettavaksi eduskunnan virkamiehistä annettua lakia, on säännökseen lisättävä valtionalouden tarkastusvirasto.

65 §. Pykälän 2 momentin mukaan virkamies katsotaan eronneeksi valtion virasta siitä ajankohdasta, josta hänet on nimitetty eduskunnan viraston tai laitoksen virkaan. Säännökseen on lisättävä valtionalouden tarkastusviraston virka.

1.8. Valtion maksuperustelaki

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 3 momentissa lain soveltaminen ulotetaan muun muassa eduskunnan virastoihin ja laitoksiin. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi valtionalouden tarkastusvirasto.

10 §. *Erityiset virastot ja laitokset.* Pykälässä luetellaan virastot ja laitokset, jotka määräävät itse maksuistaan. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi valtionalouden tarkastusvirasto.

1.9. Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa

2 §. *Soveltamisala.* Pykälän 2 momentin mukaan lakia ei sovelleta muun muassa eduskunnan kansliassa eikä valtioneilintarkastajain ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslioissa. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi valtionalouden tarkastusvirasto.

1.10. Laki valtioneilintarkastusvirastosta

10 §. *Tilintarkastus.* Pykälässä säädetään rahaston tilintarkastajien määräämisestä. Yksi tilintarkastaja on määrättävä tarkastusviraston esityksestä. Tästä menettelystä ehdotetaan luovuttavaksi. Eduskunnan yhteydessä olevalla tarkastusvirastolla ei tule olla tällai-

sia hallinnollisia tehtäviä. Kun rahasto kuuluu myös tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin, menettely ei myöskään ole sopuisoinnassa tarkastusviraston riippumattomuusvaatimuksen kanssa.

Säännöksen mukaan yhden tilintarkastajan tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja. Huomioon ottaen, että julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan (JHTT-tilintarkastaja) tutkinto on perustettu silmällä pitäen juuri julkisen sektorin tilintarkastuksen vaatimaa asiantuntemusta, ehdotetaan säännöstä tarkistettavaksi samalla siten, että myös julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja voi tulla kysymykseen säännöksessä edellytettynä auktorisoituna tilintarkastajana.

Useiden muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen, rahastojen, laitosten ym. tilintarkastusta koskevissa säännöksissä lähdetään siitä, että auktorisoituna tilintarkastajina voivat tulla kysymykseen vain kauppakamarilaitoksen järjestämän tutkinnon suorittaneet tilintarkastajat (KHT- ja HTM-tilintarkastajat). Myös nämä säännökset olisi perusteltua tarkistaa muussa yhteydessä sisällöltään johdonmukaisiksi siten, että KHT- ja HTM-tilintarkastajan rinnalla tai vaihtoehtona voi tulla kysymykseen myös JHTT-tilintarkastaja.

1.11. Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta

2 b §. Pykälässä säädetään rahaston tilintarkastajien asettamisesta. Yhdeksi tilintarkastajaksi on asetettava tarkastusviraston nimeämä henkilö. Samoin perustein kuin edellä valtioneilintarkastusviraston kohdalla menettelystä ehdotetaan luovuttavaksi. Samalla ehdotetaan, että tarkastusviraston nimeämän tilintarkastajan sijaan toiseksi tilintarkastajaksi olisi valittava JHTT-tilintarkastaja.

1.12. Laki Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyhteistyöstä

3 §. *Tarkastus ja valvonta.* Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyhteistyöstä annetussa laissa (958/1997) nimetään ympäristömerkkiasioita käsitteleväksi kansalliseksi toimivaltaiseksi elimeksi Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Lain 3 §:n mukaan asianomaisella ministeriöllä ja valtionalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkas-

taa ja valvoa SFS ry:n toimintaa toimivaltaisena elimenä. Tämä elin oli ennen vuonna 1998 voimaan tullutta lain muutosta (890/1998) SFS-Sertifiointi Oy, jota koski samanlainen tarkastus- ja valvontasäännös. Mainittu osakeyhtiö oli yksityisoikeudellinen yhtiö ja SFS ry. on yksityisoikeudellinen yhdistys.

Koska kyse ei ole perustuslaissa tai ehdotetussa valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevassa laissa määriteltävästä valtiontalouden tarkastusta koskevasta tarkastusviraston tehtävästä, pykälästä ehdotetaan poistettavaksi tarkastusvirastoa koskeva maininta. Sikäli kun yhdistys saa valtionapua tai muuta valtion tukea, se kuuluisi valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla säännöksessä määritellyn tarkastuksen piiriin.

1.13. Kansaneläkelaki

54 §. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan kansaneläkelaitoksen valtuutettujen tulee valita kansaneläkelaitokselle tarpeellinen määrä tilintarkastajia, joista yhden tulee olla tarkastusviraston viranhaltija. Tämä tilintarkastustehtävä ei kuulu perustuslain 90 §:n 2 momentissa tarkastusvirastolle säädettyyn ulkoisen tarkastuksen tehtävään eikä näin mainitun säännöksen nojalla säädettäviin tarkastusviraston viranomaistehtäviin. Kansaneläkelaitokseen asetetut tilintarkastajat ovat osa laitoksen toimintajärjestelmää. Eduskunnan valitsevat valtuutetut valvovat kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa. Toisaalta järjestelyyn liittyy eräitä tarkastusviraston riippumattomuuden arvioinnin kannalta huomioon otettavia tekijöitä. Myös hallituksella on merkittävää toimivaltaa kansaneläkelaitosta koskevissa asioissa. Vaikka kansaneläkelaitos ei kuulu valtion ulkoisten tarkastuselinten tarkastuksen piiriin, myös sen toiminnan rahoitus liittyy valtion talousarvioon ja toisaalta sen toiminnalla on useiden valtiontaloudellisesti merkittävien sosiaaliturvaetuksien toimeenpanijana välitön yhteys sosiaaliturvaetusjärjestelmiä koskeviin toimeenpanovallan tehtäviin. Lisäksi valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentin mukaan tarkastusvirastolla olisi tietojensaantioikeus muun muassa kansaneläkelaitokselta. Kansaneläkelaitos hoitaa myös eräitä Euroopan yhteisön rakennerahastojen kansallisia toimeenpanotehtäviä. Tarkastusvirastolle kuu-

luu erillislain nojalla Euroopan yhteisöjen ja Suomen välisten varainsiirtojen tarkastus.

Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 2 momentin säännös tarkistettavaksi siten, että siitä poistetaan maininta tarkastusviraston viranhaltijan valitsemisesta kansaneläkelaitoksen tilintarkastajaksi. Säännösmuutoksen jälkeen tarkastusviraston virkamiehen valinta laitoksen tilintarkastajaksi harkittaisiin, vastaavasti kuin muidenkin sivutoimien osalta nyt on laita, esteellisyyttä ja eduskunnan virkamiesten sivutoimia koskevien säännösten ja määräysten perusteella ja huomiioon ottaen tarkastusvirastolle asetettu riippumattomuusvaatimus.

2. Voimaantulo

Suomen perustuslain voimaantulojärjestelyistä annetun lain 8 §:n mukaan tarkastusviraston asemasta ja tehtävistä säädetään viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2001 voimaan tulevalla lailla. Tarkastusviraston aseman muutokseen liittyvien henkilöstö- ja muiden käytännön järjestelyjen vaatiman ajan huomioon ottaen ehdotettujen lakien voimaantuloajankohdaksi ehdotetaan 1 päivä tammikuuta 2001. Voimaantulon ajoittaminen tapahtumaan varainhoitovuoden alusta on tarkoituksenmukaista myös määrärahojen budjetoiminnan ja tilinpidon selkeyden kannalta. Poikkeuksena olisi kuitenkin pääjohtajan viran perustaminen uuteen virastoon. Tämä virka olisi valtion talousarviossa eriteltävä virka. Jotta viran perustaminen ja täyttäminen olisi mahdollista ennen uuden viraston toiminnan aloittamista, lähdetään tältä osin siitä, että pääjohtajan virka voidaan perustaa jo 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien.

3. Säättämisjärjestys

Hallituksen esityksen peruslähtökohtana ovat perustuslain 90 §:n 2 ja 3 momentin sekä perustuslain voimaanpanojärjestelyistä annetun lain 8 §:n säännökset.

Perustuslain 90 §:n 2 momentissa edellytetään, että tarkastusvirasto on eduskunnan yhteydessä ja että se on riippumaton. Uskotava riippumattomuus edellyttää sekä hallinnollista että toiminnallista riippumattomuutta suhteessa tarkastettaviin ja ulkopuolisiin intressitahoihin. Asian arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota eri tekijöihin ja niiden yhteisvaikutukseen. Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettujen tarkastusviraston orga-

nisointia ja toimintaa sekä tarkastusviraston ja eduskunnan välisiä suhteita koskevien järjestelyjen voidaan katsoa toteutuvan perustuslaissa asetetun riippumattomuusvaatimuksen ja tarkastusviraston yhteyden eduskuntaan.

Valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin perusteella tarkastus voitaisiin suorittaa yksityisen henkilön kotirauhan piirissä ilman tarkastettavan suostumusta vain, jos se on välttämättömä 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen seikkojen selvittämiseksi. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Sanotun pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Tarkastusviraston toiminnan päämääränä ei yleensä ole ensisijaisesti kumpikaan momentissa mainituista tarkoituksista.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 27/1998 vp – HE 121/1998 vp) todennut, ettei perusoikeusuoja voi oikeudellisenä kysymyksenä menettää aina merkitystään pelkästään siksi, että laissa säädetään jonkin toimenpiteen vaativan kohdehenkilön suostumuksen. Valiokunta on korostanut, että oleellinen kysymys on, mitä voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina suostumuksena tietyissä tilanteissa. Ehdotetun 2 momentin tapauksessa suostumus voidaan evätä ilman, että siitä seuraisi kyseessä olevan etuuden menetys tai suoranaisesti muita hakijan kannalta haitallisia seuraamuksia. Tarkastuksen suorittamisen yksityisen henkilön kotirauhan piirissä tarkastettavan suostumuksella ei voida näin katsoa loukkaavan perusoikeusuoja.

Toisaalta perusoikeuksia koskeva rajoitus on perusoikeuksia koskevien yleisten tulkintaoppien perusteella katsottu olevan mahdollista perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten lisäksi tietyin edellytyksin lailla. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään (PeVM 25/1994 vp – HE 309/1993 vp) esittänyt esimerkkejä eräistä yleistä rajoittamista koskevista vaatimuksista. Rajoituksille tulee muun muassa olla hyväksyttävä peruste, niiden tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi, riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia sekä suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima eikä siinä saada mennä pidemmälle

kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuuden suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.

Tarkastustoiminnassa on kysymyksessä tärkeä yleinen etu. Valtiontalouden tarkastusviraston tehtävä perustuu perustuslakiin. Kotirauhaa koskevan perusoikeuden poikkeussettomuus tarkastustoimintaan nähden johtaisi siihen, ettei tarkastusviraston tehtävää ole perustuslain toisen säännöksen johdosta mahdollista kaikissa tilanteissa suorittaa siten, että valtiontalouden hoidon laillisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta pysytään varmistumaan. Tilanne on arveluttava myös tarkastettavien yhdenvertaista kohtelua ajatellen. Asian merkitystä lisää vielä se, että perusoikeus rajoittaa vastaavasti hallintoviranomaistenkin toimintamahdollisuuksia.

Näistä syistä ja kun toisaalta valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa on määritelty ne seikat, joiden selvittämiseen tarkastus voi kohdistua, ja kun tarkastus suoritetaan tarkastettavien kotirauhan piirissä vain, jos se on välttämättömä mainittujen seikkojen toteutukseksi, ei ehdotetun 3 §:n 2 momentin säännöksen voida katsoa tältä kannaltakaan rajoittavan kotirauhaa koskevaa perusoikeutta enemmän kuin perusoikeuden tavoitteiden toteutumiseksi on tarpeen ja tarkastustoiminnan tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömä. Asiassa on lisäksi otettava huomioon myös se, että tarkastusviraston virkamiehet toimivat virkavastuulla. Tarkastusvirastolla ei myöskään olisi oikeutta käyttää itse pakkokeinoja tiloihin pääsemiseksi, vaan se joutuisi tarvittaessa turvautumaan poliisiin virka-apuun.

Perustuslain 90 §:n 3 momentissa säädetään tarkastusviraston tiedonsaantioikeudesta. Tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta valvontansa kohteina olevilta tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot. Säännöksen tarkoituksena on turvata tarkastustehtävän tehokas hoitaminen. Sen sanamuodon ja tarkoituksen huomioon ottaen on katsottava, että tiedonsaantioikeus ulottuu jo perustuslain nojalla kaikkiin tarkastettaviin riippumatta siitä, onko asianomainen tarkastuskohde, jolla on tarkastusviraston tarvitsemia tietoja hallussaan, juuri tuolloin itse tarkastuksen kohteena. Tämä tulkinta on lähtökohtana valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lakiehdotuksen 4 §:n 1 momentin säännöksessä, jossa

säädetään tarkastusviraston tietojensaantioikeudesta.

Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettu laki valtiontalouden tarkastusvirastosta ja edellä mainitut muut lakiehdotukset voidaan käsitellä perustuslain 72 §:n mukaisessa järjestyksessä. Koska esitys kuitenkin sisältää edellä mainituissa kohdin perustuslain 90

§:n 2 ja 3 momentin ja 10 §:n soveltamista koskevia kannanottoja ja asioita, hallitus pitää suotavana, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

valtiontalouden tarkastusvirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Asema, tehtävät ja tarkastusoikeudet

1 §

Asema ja tehtävät

Eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto (*tarkastusvirasto*).

Tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja, Suomen Pankkia eikä kansaneläkelaitosta.

Tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja säädetään erikseen.

2 §

Tarkastusoikeus

Tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa:

1) valtion viranomaisia, laitoksia, liikelaitoksia, liikelaitoskonserneja ja valtion rahastoja;

2) valtion määräysvallassa olevia yhtiöitä ja muita 18 §:ssä tarkoitettuja yhtiöitä erityisesti sen selvittämiseksi, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty;

3) valtiolta varoja tai muuta taloudellista

tukea tai etua saaneita kuntia, kuntayhtymiä, säätiöitä sekä muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä sekä yksityisiä henkilöitä sen selvittämiseksi, ovatko varojen tai muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annetut tiedot oikeat, onko myöntämispäätöksessä määrättyjä ehtoja noudatettu ja onko varat tai muu taloudellinen tuki tai etu käytetty siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu;

4) yhteisöjä ja muita oikeushenkilöitä, jotka ovat saaneet valtiolta luvan hankkia varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi;

5) valtion maksuliikettä hoitavia luottolaitoksia ja muita yhteisöjä valtion maksuliikkeen hoidon selvittämiseksi samoin kuin sellaisia muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä, joille on uskottu muu valtion varojen käyttöä, omaisuuden hoitoa tai tilinpitoa koskeva tehtävä sen hoidon selvittämiseksi; sekä

6) valtion viranomaisten hallussa olevia muille kuuluvia varoja, joista valtio on vastuussa.

Mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään valtion tuen ja muun rahoituksen saajasta, koskee soveltuvien osin myös varojen välittäjä ja sitä, jonka käyttöön saaja on siirtänyt näitä varoja.

Tarkastusoikeutta ei kuitenkaan ole siltä osin kuin yksityinen henkilö on saanut varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua omiin henkilökohtaisiin tai perheensä tarpeisiin tai kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen.

3 §

Tarkastusten suorittaminen

Tarkastusten suorittaminen perustuu tarkastusviraston vahvistamaan tarkastussuunnitelmaan.

Tarkastusvirastolla on oikeus suorittaa tarkastukset 2 §:ssä mainittujen tarkastettavien tiloissa ja tarkastettavat ovat velvollisia tarvittaessa avustamaan tarkastuksen suorittajaa. Yksityisen henkilön kotirauhan piirissä tarkastus voidaan suorittaa ilman tarkastettavan suostumusta vain, jos se on välttämätöntä 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen seikkojen selvittämiseksi.

Tarkastusvirasto voi käyttää tarkastuksen suorittamisessa apunaan asiantuntijoita.

4 §

Salassa pidettävien tietojen saanti

Tarkastusvirastolla on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta ja muilta 2 §:ssä tarkoitetuilta viipymättä ne asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle säädetyin tehtävien hoitamiseksi.

Tarkastettavalla ei ole oikeutta periä maksua tarkastusvirastolta asiakirjojen kپیoista taikka tietojen antamisesta tulosteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten sähköisesti taikka siihen verrattavalla tavalla.

Tarkastusvirastolla on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viipymättä tarkastettavan tilintarkastajalta kaikki ne tarkastettavaa koskevat tarkastuksen kannalta tarpeelliset jäljennökset ja tallenteet sekä muut asiakirjat ja tiedot, jotka tilintarkastajalla on hallussaan, samoin kuin jäljennökset tilintarkastajan laatimista muistioista, pöytäkirjoista ja muista tilintarkastuksessa laadituista tarkastettavan toimintaa koskevista asiakirjoista.

Tarkastusvirastolla on lisäksi salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada toiminnassaan tarvitsemansa selvitykset ja muut tiedot Suomen Pankilta ja kansaneläkelaitokselta.

5 §

Tarkastuskertomus

Tarkastusvirasto antaa tarkastuksesta laaditun tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, sekä tiedoksi valtiontilintarkastajille ja valtiovarainministeriölle. Tarkastetun ja ministeriön, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, on ilmoitettava tarkastusvirastolle, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen huomautusten johdosta on ryhdytty.

Salassapitoa koskevat säännökset eivät ole esteenä tarkastuskertomuksen antamiselle tarkastetulle viranomaiselle ja muille 1 momentissa tarkoitetuille viranomaisille. Muulle tarkastetulle kuin viranomaiselle salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa siltä osin kuin tällä olisi viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) tai muun lain nojalla oikeus saada kertomukseen sisältyviä tietoja. Tarkastusvirasto voi myös antaa tarkastusta suorittaessa saatuja salassa pidettäviä asiakirjoja ja muita tietoja näille viranomaisille ja eduskunnan asianomaiselle valiokunnalle, jos se on tarpeen tarkastushavaintojen edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi tai muutoin niiden tehtävän hoidon kannalta perusteltua.

6 §

Eduskunnalle annettavat kertomukset

Tarkastusvirasto antaa eduskunnalle vuosittain syyskuun loppuun mennessä kertomuksen toiminnastaan ja tarvittaessa erilliskertomuksia.

Eduskunnan asianomaisella valiokunnalla on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada tarkastusvirastolta sen kertomusten käsittelyssä tarvitsemiaan tietoja tarkastustoiminnasta.

2 luku

Hallinto

7 §

Tarkastusviraston pääjohtaja

Tarkastusviraston toimintaa johtaa pää-

johtaja, jonka ratkaistaviksi kuuluvat ne tarkastusviraston asiat, joita ei 15 §:ssä säädetä uhkasakkolautakunnan ratkaistaviksi tai joita ei viraston työjärjestyksessä muuta määrätä. Muun virkamiehen ratkaistavaksi ei saa siirtää asiaa, joka koskee eduskunnalle annettavaa kertomusta tai tarkastusviraston tulosarvioehdotusta taikka tarkastusviraston toiminnan kannalta merkittävää muuta asiaa.

Pääjohtaja voi pidättää itselleen päätösvalan asiassa, jonka virkamies työjärjestyksen mukaan saisi ratkaista.

8 §

Neuvottelukunta

Tarkastusvirastossa on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on ylläpitää ja kehittää tarkastusviraston yhteyksiä yhteistyötahoihin, tehdä aloitteita tarkastustoiminnan kehittämiseksi sekä seurata tarkastustoiminnan suuntautumista, tuloksellisuutta ja palvelukykyä eri ohjaustahojen kannalta. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii pääjohtaja.

Tarkastusvirasto kutsuu neuvottelukunnan jäseneksi enintään kolmen vuoden määräajaksi kerrallaan valtiontalouden keskeisten ohjaustahojen edustajia sekä finanssihallinnon ja julkisen talouden asiantuntijoita. Tarkastusviraston henkilöstö valitsee keskuudestaan enintään kolmen vuoden määräajaksi yhden neuvottelukunnan jäsenen.

3 luku

Virkamiehet ja virat

9 §

Virkamiesten asema

Tarkastusviraston virkamiehistä ja viroista on voimassa tässä laissa jäljempänä säädettyin poikkeuksin, mitä eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa (1373/1994) säädetään.

Eduskunnan virkamiehistä annetun lain 42 §:ssä tarkoitettua kirjallisen sopimuksen palvelussuhteessa noudatettavista ehdoista virkamiehen kanssa tekee tarkastusvirasto. Pääjohtajan kanssa sopimuksen tekee eduskunnan kansliatoimikunta.

10 §

Pääjohtajan valinta, toimikausi ja kelpoisuusvaatimukset

Eduskunta valitsee tarkastusviraston pääjohtajan. Valinnasta säädetään tarkemmin eduskunnan työjärjestyksessä (40/2000).

Pääjohtajan kelpoisuusvaatimuksena on virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, hyvä perehtyneisyys julkiseen talouteen ja valtion hallintoon sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Pääjohtajan sijaisista ja virkavapaudesta päättää eduskunnan kansliatoimikunta.

11 §

Virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen

Tarkastusviraston muut virat kuin pääjohtajan virka perustetaan, lakkautetaan ja muutetaan tarkastusviraston päätöksellä.

12 §

Virkamiesten nimittäminen ja eräät henkilöstöhallintoasiat

Pääjohtajaa lukuunottamatta tarkastusvirasto nimittää tarkastusviraston virkamiehet, myöntää heille virkavapauden, irtisanoo tai purkaa heidän virkasuhteensa, pidättää heidät virantoimituksesta, antaa heille varoituksen ja lomauttaa heidät.

4 luku

Menettely

13 §

Hallintomenettely

Hallintoasioiden käsittelyyn ja virkamiehen esteellisyyteen tarkastustoiminnassa sovelletaan, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään.

14 §

Virka-apu

Tarkastusvirastolla on oikeus saada tehtäviensä suorittamisessa korvauksetta virka-

apua muilta viranomaisilta.

15 §

Uhkasakko

Tarkastusvirasto voi asettaa uhkasakon 4 §:ssä säädettyjen veloitteiden tehosteeksi sekä kirjanpidon saattamiseksi tarkastettavaan kuntoon. Uhkasakon tuomitsee maksettavaksi uhkasakkolautakunta.

Uhkasakkolautakunnan puheenjohtajana on viraston pääjohtaja ja jäsenenä kolme pääjohtajan kolmeksi vuodeksi määräämää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanutta tarkastusviraston virkamiestä.

Uhkasakon asettamisesta ja maksettavaksi tuomitsemisesta saadaan valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädettyssä järjestyksessä.

16 §

Väärinkäytöksestä ilmoittaminen

Valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahaston on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava viipymättä toiminnassaan tehdystä, sen hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuden kohdistuneesta väärinkäytöksestä tarkastusvirastolle.

17 §

Rikoksesta ilmoittaminen ja salassa pidettävien tietojen antaminen

Valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahaston on tehtävä rikosilmoitus toiminnassaan tehdystä, sen hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen kohdistuneesta rikoksesta. Rikosilmoitus saadaan jättää tekemättä, jos tekoa on olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä.

Tarkastusviraston on tehtävä tarkastustoiminnassa havaitsemastaan valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja valtion rahaston toiminnassa tehdystä, sen hoitamiin tai vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen kohdistuneesta rikoksesta rikosilmoitus, jollei tarkastettava ole itse tehnyt rikosilmoitusta. Tarkastusvirasto saa jättää ilmoituksen tekemättä, jos tekoa on olosuhteet huomioon

ottaen pidettävä vähäisenä.

Valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen tai valtion rahaston toiminnassa tapahtuneen, sen hoitamiin tai vastattavana oleviin varoihin tai omaisuuteen kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi saadaan salassapitoa koskevien säännösten estämättä asianomaisen valtion viranomaisen, laitoksen, liikelaitoksen ja rahaston sekä tarkastusviraston tehtävänsä hoitaessaan saamia tietoja luovuttaa esitutkinta-, poliisi- ja muille tutkintaviranomaisille sekä syyttäjäviranomaisille.

5 luku

Erinäiset säännökset

18 §

Valtion määräysvallassa oleva yhtiö

Valtion määräysvallassa olevalla yhtiöllä tarkoitetaan tässä laissa osakeyhtiötä, jossa valtiolla on:

1) enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, ja äänenenemmistö perustuu omistukseen, yhtiöjärjestykseen taikka muuhun sopimukseen; taikka

2) oikeus nimittää enemmistö osakeyhtiön hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenistä, ja nimitysoikeus perustuu samoihin seikoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua valtion ääniosuutta laskettaessa ei oteta huomioon Suomen Pankin tai kansaneläkelaitoksen omistamia osakkeita. Valtion ääniosuutta laskettaessa ei myöskään oteta huomioon lakiin tai yhtiöjärjestykseen sisältyvää äänestysrajoitusta. Osakeyhtiön kokonaisäänimäärää laskettaessa ei oteta huomioon niitä ääniä, jotka liittyvät osakeyhtiölle tai sen tytäryhteisölle taikka osakeyhtiön tai sen tytäryhteisön määräysvallassa tässä pykälässä säädettyllä tavalla olevalle kotimaiselle tai ulkomaiselle säätiölle kuuluviin osakkeisiin.

Tämän lain säännöksiä valtion määräysvallassa olevasta yhtiöstä sovelletaan myös:

1) valtion määräysvallassa olevan osakeyhtiön osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun tytäryhteisöön; ja

2) sellaiseen osakeyhtiöön, jossa edellä tarkoitettu määräysvalta on valtion määräysvallassa olevilla osakeyhtiöillä tai tällaisilla

yhtiöillä yhdessä valtion kanssa.

21 §

Siirtymäsäännökset

19 §

Työjärjestys ja muut määräykset

Tarkastusvirastossa noudatettavasta päätoksenteosta, hallintoasioiden käsittelystä, muista sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista ja tarvittaessa virkamiesten tehtävistä annetaan tarkemmat määräykset tarkastusviraston vahvistamassa työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voidaan määrätä tarkemmin myös muuhun virkaan kuin pääjohtajan virkaan vaadittavista tutkinnoista ja muista vastaavista erityisistä kelpoisuusvaatimuksista, jos se on virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Tarkastusvirasto vastaa tilivirastona maksuliikkeestään ja kirjanpidostaan ja vahvistaa itselleen taloussäännön.

Tarkastusvirasto antaa tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa noudatettavia menettelytapoja koskevia tarkempia määräyksiä.

20 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

Tällä lailla kumotaan valtionalouden tarkastuksesta 23 päivänä joulukuuta 1947 annettu laki (967/1947), valtioneemistöisten osakeyhtiöiden toiminnan tarkastuksesta 23 päivänä joulukuuta 1947 annettu laki (968/1947) ja valtionalouden tarkastuksesta 19 päivänä maaliskuuta 1993 annettu asetus (267/1993), kaikki niihin myöhemmin tehdyt muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisen valtionalouden tarkastusviraston virat, lukuun ottamatta pääjohtajan virkaa, ja virkamiehet siirtyvät eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon. Viran siirtymiseen ei tarvita virkamiehen suostumusta. Virkamiehen palvelus- suhteen ehdot eivät saa siirron johdosta heikentyä.

Siitä poiketen, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 4 §:n 2 momentissa säädetään, nykyinen pääjohtajan virka lakkaa tämän lain tullessa voimaan.

Eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon perustetaan lisäksi 1 momentin perusteella suoritettavien järjestelyjen toimeenpanemiseksi tarpeellinen määrä muita virkoja, joihin voidaan niitä ensimmäistä kertaa täytettäessä nimittää nykyisen valtionalouden tarkastusviraston palveluksessa oleva virkaa haettavaksi julistamatta.

Eduskunnan yhteydessä oleva tarkastusvirasto hoitaa vuoden 2000 toimintaan kohdistuvat, valtionalouden tarkastusvirastolle tilivirastona kuuluneet tilinpitotehtävät sekä vastaa lain voimaan tullessa tarkastusvirastossa käsiteltävänä olevien asioiden hoitamisesta. Valtionalouden tarkastusviraston toimintaan myönnetty vuodelle 2001 siirrettävät valtion talousarvion määrärahat samoin kuin tarkastusvirastolle kuuluvat sopimukseen perustuvat oikeudet ja velvoitteet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa eduskunnan yhteydessä olevalle tarkastusvirastolle.

Tarkastusvirasto antaa ensimmäisen vuosittaisen kertomuksensa eduskunnalle vuoden 2002 syyskuun loppuun mennessä.

Mitä tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesta valtionalouden tarkastusvirastosta muualla laissa säädetään, sovelletaan tämän lain voimaan tultua eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon.

2.

Laki**eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eduskunnan virkamiehistä 22 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1373/1994) 1 §:n 2 momentti ja 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 743/1996, sekä

lisätään lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

1 §

Eduskunnan virastoja ja laitoksia ovat eduskunnan kanslia, valtiontilintarkastajain kanslia, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Eduskunnan kirjasto sekä eduskunnan yhteydessä oleva valtiontalouden tarkastusvirasto (*virasto*).

2) valtiontilintarkastajain kanslia: tarkastusneuvoksen virka;

3) valtiontalouden tarkastusvirasto: pääjohtajan virka;

4) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikön ja esittelijäneuvoksen virat; sekä

5) Eduskunnan kirjasto: ylikirjastonhoitajan virka.

4 §

Seuraavia virkoja sekä niitä virka-asemaltaan vastaavia tai ylempiä virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) eduskunnan kanslia: eduskunnan pääsihteerin, eduskunnan apulaispääsihteerin, eduskunnan hallintojohtajan, eduskunnan lainsäädäntöjohtajan, kansainvälisten asiain yksikön johtajan, vanhemman eduskuntasihteerin, valiokuntaneuvoksen ja toimistopäällikön virat;

23 a §

Virkamiehen irtisanoo ja virkasuhteen purkaa nimittävä viranomainen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Toimenpiteisiin valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan viran perustamiseksi 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien lain 4 §:n 2 momentin edellyttämässä järjestyksessä voidaan kuitenkin ryhtyä ennen lain voimaantuloa.

3.

Laki**valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (630/1988) nimike ja

lisätään lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

Laki

valtiontilintarkastajain eräistä tarkastus- ja tiedonsaantioikeuksista

2 a §

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (/2000) 18 §:ssä tarkoitettu yhtiö sekä ministeriö, jonka hallinnonalaan yhtiö kuuluu, samoin kuin valtiontalouden tarkastusvirasto ovat laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä velvollisia anta-

maan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät yhtiötä koskevat asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

4.

Laki

valtion talousarviosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* valtion talousarviosta 13 päivänä toukokuuta 1988 annetun lain (423/1988) 25 § seuraavasti:

25 §

Lain soveltaminen eduskunnan taloudenhoitoon

Tämän lain säännöksiä on soveltuvin osin noudatettava myös eduskunnan ja valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoidossa. Arviomäärärahan ylittämisestä päättää niiden määrärahojen osalta eduskunnan kanslia-

toimikunta, joka myöntää myös 19 §:n 1 momentissa ja 20 §:ssä tarkoitetun luvan.

Tarkeimmat määräykset eduskunnan ja valtiontalouden tarkastusviraston taloudenhoidosta ja kirjanpidosta annetaan eduskunnan tilisäännössä, jollei tarkastusviraston osalta asiasta ole lailla muuta säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

5.

Laki

asiakirjain lähettämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* asiakirjain lähettämisestä 26 päivänä helmikuuta 1954 annetun lain (74/1954) 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/1999, seuraavasti:

5 §

Mitä tässä laissa säädetään valtion hallintoviranomaisesta, sovelletaan myös tasavallan hallitukseen, korkeimpaan hallinto-oikeuteen, hallinto-oikeuteen ja vakuutusoikeuteen sekä, haettaessa muutosta vakuutusoikeuden päätökseen, korkeimpaan oikeuteen, samoin

kuin valtiontalouden tarkastusvirastoon ja kunnallisiin hallintoviranomaisiin.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

6.

Laki**arkistolain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 1994 annetun arkistolain (831/1994) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 746/1996, seuraavasti:

1 §

vain 6 ja 7 §:ää sekä 8 §:n 1 ja 2 momenttia.

Eduskuntaan, valtioneuvoston jäsenistöön, kansliaan, valtiontalouden tarkastusvirastoon, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan ja Eduskunnan kirjastoon sovelletaan kuitenkin

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

7.

Laki**valtion virkamieslain 3 ja 65 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 3 §:n 1 momentti ja 65 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 747/1996, seuraavasti:

3 §

Tätä lakia ei sovelleta eduskunnan oikeusasiamieheen ja apulaisoikeusasiamieheen eikä eduskunnan kanslian, tasavallan presidentin kanslian, valtioneuvoston jäsenistöön, valtiontalouden tarkastusviraston, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Eduskunnan kirjaston virkamiehiin eikä myöskään Suomen Pankin ja kansaneläkelaitoksen virkamiehiin ja toimihenkilöihin, jollei laissa toisin säädetä.

65 §

Virkamies katsotaan niin ikään eronneeksi valtion virasta siitä ajankohdasta, josta hänet on nimitetty eduskunnan kanslian, valtioneuvoston jäsenistöön, valtiontalouden tarkastusviraston, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tai Eduskunnan kirjaston virkaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

8.

Laki**valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä helmikuuta 1992 annetun valtion maksuperustelain (150/1992) 1 §:n 3 momentti ja 10 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 749/1996, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

10 §

Erityiset virastot ja laitokset

Tämä laki koskee myös tasavallan presidentin kansliaa sekä eduskuntaa sen kanslian, valtiontilintarkastajain kanslian, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Eduskunnan kirjaston osalta samoin kuin valtionalouden tarkastusvirastoa.

Eduskunnan, tasavallan presidentin, valtiontilintarkastajain ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliat, Eduskunnan kirjasto, valtionalouden tarkastusvirasto, oikeuskanslerinvirasto sekä Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos määräävät itse maksuistaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

9.

Laki**yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (651/1988) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 748/1996, seuraavasti:

2 §

Soveltamisala

kunnan oikeusasiamiehen kanslioissa, valtionalouden tarkastusvirastossa eikä Eduskunnan kirjastossa, Suomen Pankissa ja kansaneläkelaitoksessa. Tasavallan presidentin toimintaan ei sovelleta 15 a §:n säännöksiä.

Lakia ei sovelleta eduskunnan, tasavallan presidentin, valtiontilintarkastajain ja edus-

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

10.

Laki**valtiantakuurahastosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valtiantakuurahastosta 18 päivänä kesäkuuta 1998 annetun lain (444/1998) 10 § seuraavasti:

10 §

Tilintarkastus

tajista tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja.

Rahaston tilien ja hallinnon tarkastuksen suorittavat kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät tilintarkastajat. Yhden tilintarkas-

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

11.

Laki**maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain 2 b §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatilatalouden kehittämisrahastosta 16 päivänä joulukuuta 1966 annetun lain (657/1966) 2 b §, sellaisena kuin se on laissa 1046/1996, seuraavasti:

2 b §
 Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuosittain rahaston hallintoa ja tilejä tarkastamaan kaksi tilintarkastajaa, joista toisen tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintar-

kastaja ja toisen Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

12.

Laki**Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä 24 päivänä lokakuuta 1997 annetun lain (958/1997) 3 §, sellaisena kuin se on laissa 890/1998, seuraavasti:

3 §

ry:n toimintaa toimivaltaisena elimenä.

Tarkastus ja valvonta

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

Ympäristöministeriöllä on oikeus tarkastaa ja valvoa Suomen Standardisoimisliitto SFS

13.

Laki**kansaneläkelain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 54 §:n 1 momentti seuraavasti:

54 §

Valtuutettujen tulee:
 1) valvoa eläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa;
 2) valita tarpeellinen määrä tilintarkasta-

jia ja varatilintarkastajia sekä vahvistaa heille johtosääntö;

3) vahvistaa eläkelaitoksen tilinpäätös sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja lisätylle hallitukselle; sekä

4) päättää niistä muista asioista, jotka
tässä laissa tai sen nojalla on säädetty heidän
päättäväikseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä
tammikuuta 2001.

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*

2.

Laki

eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eduskunnan virkamiehistä 22 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1373/1994) 1 §:n 2 momentti ja 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 743/1996, sekä

lisätään lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Eduskunnan virastoja ja laitoksia ovat eduskunnan kanslia, valtiontilintarkastajain kanslia, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia sekä Eduskunnan kirjasto (*virasto*).

Eduskunnan virastoja ja laitoksia ovat eduskunnan kanslia, valtiontilintarkastajain kanslia, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ja Eduskunnan kirjasto sekä *eduskunnan yhteydessä oleva valtiontalouden tarkastusvirasto (virasto)*.

4 §

Seuraavia virkoja sekä niitä virka-asemaltaan vastaavia tai ylempiä virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) eduskunnan kanslia: eduskunnan pääsihteerin, eduskunnan apulaispääsihteerin, eduskunnan hallintojohtajan, eduskunnan lainsäädäntöjohtajan, kansainvälisten asiain yksikön johtajan, vanhemman eduskuntasihteerin, valiokuntaneuvoksen ja toimistopäällikön virat;

2) valtiontilintarkastajain kanslia: tarkastusneuvoksen virka;

3) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikön ja esittelijäneuvoksen virat; sekä

4) Eduskunnan kirjasto: ylikirjastonhoitajan virka.

Seuraavia virkoja sekä niitä virka-asemaltaan vastaavia tai ylempiä virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) eduskunnan kanslia: eduskunnan pääsihteerin, eduskunnan apulaispääsihteerin, eduskunnan hallintojohtajan, eduskunnan lainsäädäntöjohtajan, kansainvälisten asiain yksikön johtajan, vanhemman eduskuntasihteerin, valiokuntaneuvoksen ja toimistopäällikön virat;

2) valtiontilintarkastajain kanslia: tarkastusneuvoksen virka;

3) *valtiontalouden tarkastusvirasto: pääjohtajan virka;*

4) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikön ja esittelijäneuvoksen virat; sekä

5) Eduskunnan kirjasto: ylikirjastonhoitajan virka.

23 a §

Virkamiehen irtisanoo ja virkasuhteen purkaa nimittävä viranomaisen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Toimenpiteisiin valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan viran

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

perustamiseksi 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien lain 4 §:n 2 momentin edellyttämässä järjestyksessä voidaan kuitenkin ryhtyä ennen lain voimaantuloa.

3.

Laki

valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (630/1988) nimike ja *lisätään* lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***Laki**

valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia

Laki

valtiontilintarkastajain eräistä tarkastus- ja tiedonsaantioikeuksista

2 a §

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (/2000) 18 §:ssä tarkoitettu yhtiö sekä ministeriö, jonka hallinnonalaan yhtiö kuuluu, samoin kuin valtiontalouden tarkastusvirasto ovat laissa säädetyn salassapito-velvollisuuden estämättä velvollisia antamaan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät yhtiötä koskevat asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

4.

Laki

valtion talousarviosta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* valtion talousarviosta 13 päivänä toukokuuta 1988 annetun lain (423/1988) 25 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

25 §

Lain soveltaminen eduskunnan
taloudenhoitoon

Tämän lain säännöksiä on soveltuvin osin noudatettava myös eduskunnan taloudenhoidossa. Arviomäärärahan ylittämisestä päättää eduskunnan määrärahojen osalta eduskunnan kansliatoimikunta, joka myöntää myös 19 §:n 1 momentissa ja 20 §:ssä tarkoitetun luvan.

Tarkemmat määräykset eduskunnan taloudenhoidosta ja kirjanpidosta annetaan eduskunnan tilisäännössä, jonka eduskunta vahvistaa puhemiesneuvoston ehdotuksesta.

Ehdotus

25 §

Lain soveltaminen eduskunnan
taloudenhoitoon

Tämän lain säännöksiä on soveltuvin osin noudatettava myös eduskunnan ja valtionalouden tarkastusviraston taloudenhoidossa. Arviomäärärahan ylittämisestä päättää niiden määrärahojen osalta eduskunnan kansliatoimikunta, joka myöntää myös 19 §:n 1 momentissa ja 20 §:ssä tarkoitetun luvan.

Tarkemmat määräykset eduskunnan ja valtionalouden tarkastusviraston taloudenhoidosta ja kirjanpidosta annetaan eduskunnan tilisäännössä, jollei tarkastusviraston osalta asiasta ole lailla muuta säädetty.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

5.

Laki

asiakirjain lähettämisestä annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asiakirjain lähettämisestä 26 päivänä helmikuuta 1954 annetun lain (74/1954) 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 437/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 §

Mitä tässä laissa säädetään valtion hallintoviranomaisesta, sovelletaan myös tasavallan hallitukseen, korkeimpaan hallinto-oikeuteen, hallinto-oikeuteen ja vakuutus-oikeuteen sekä, haettaessa muutosta vakuutus-oikeuden päätökseen, korkeimpaan oikeuteen, samoin kuin valtionalouden tarkastusviraston tarkastusneuvostoon ja kunnallisiin hallintoviranomaisiin.

Ehdotus

5 §

Mitä tässä laissa säädetään valtion hallintoviranomaisesta, sovelletaan myös tasavallan hallitukseen, korkeimpaan hallinto-oikeuteen, hallinto-oikeuteen ja vakuutus-oikeuteen sekä, haettaessa muutosta vakuutus-oikeuden päätökseen, korkeimpaan oikeuteen, samoin kuin valtionalouden tarkastusvirastoon ja kunnallisiin hallintoviranomaisiin.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

6.

Laki**arkistolain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 1994 annetun arkistolain (831/1994) 1 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 746/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

Eduskuntaan, valtiontilintarkastajain kansliaan, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan ja Eduskunnan kirjastoon sovelletaan kuitenkin vain 6 ja 7 §:ää sekä 8 §:n 1 ja 2 momenttia.

Eduskuntaan, valtiontilintarkastajain kansliaan, *valtionalouden tarkastusvirastoon*, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan ja Eduskunnan kirjastoon sovelletaan kuitenkin vain 6 ja 7 §:ää sekä 8 §:n 1 ja 2 momenttia.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
 mikuuta 2001.*

7.

Laki**valtion virkamieslain 3 ja 65 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 19 päivänä elokuuta 1994 annetun valtion virkamieslain (750/1994) 3 §:n 1 momentti ja 65 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 747/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

Tätä lakia ei sovelleta eduskunnan oikeusasiamieheen ja apulaisoikeusasiamieheen eikä eduskunnan, tasavallan presidentin kanslian, valtiontilintarkastajain kanslian, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Eduskunnan kirjaston virkamiehiin eikä myöskään Suomen Pankin ja kansaneläkelaitoksen virkamiehiin ja toimihenkilöihin, jollei laissa toisin säädetä.

3 §

Tätä lakia ei sovelleta eduskunnan oikeusasiamieheen ja apulaisoikeusasiamieheen eikä eduskunnan *kanslian*, tasavallan presidentin kanslian, valtiontilintarkastajain kanslian, *valtionalouden tarkastusviraston*, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Eduskunnan kirjaston virkamiehiin eikä myöskään Suomen Pankin ja kansaneläkelaitoksen virkamiehiin ja toimihenkilöihin, jollei laissa toisin säädetä.

65 §

Virkamies katsotaan niin ikään eronneeksi valtion virasta siitä ajankohdasta, josta

Virkamies katsotaan niin ikään eronneeksi valtion virasta siitä ajankohdasta, josta hä-

Voimassa oleva laki

hänet on nimitetty eduskunnan kanslian, valtioneuvoston kanslian, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tai Eduskunnan kirjaston virkaan.

Ehdotus

net on nimitetty eduskunnan kanslian, valtioneuvoston kanslian, *valtionalouden tarkastusviraston*, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tai Eduskunnan kirjaston virkaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

8.

Laki**valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä helmikuuta 1992 annetun valtion maksuperustelain (150/1992) 1 §:n 3 momentti ja 10 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 749/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

Lain soveltamisala

Tämä laki koskee myös tasavallan presidentin kansliaa sekä eduskuntaa sen kanslian, valtioneuvoston kanslian ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian samoin kuin Eduskunnan kirjaston osalta.

Tämä laki koskee myös tasavallan presidentin kansliaa sekä eduskuntaa sen kanslian, valtioneuvoston kanslian, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ja Eduskunnan kirjaston osalta samoin kuin *valtionalouden tarkastusvirastoa*.

10 §

Erityiset virastot ja laitokset

Eduskunnan, tasavallan presidentin, *oikeuskanslerin*, valtioneuvoston kanslian ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliat sekä Eduskunnan kirjasto, Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos määräävät itse maksuistaan.

10 §

Erityiset virastot ja laitokset

Eduskunnan, tasavallan presidentin, valtioneuvoston kanslian ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliat, Eduskunnan kirjasto, *valtionalouden tarkastusvirasto*, *oikeuskanslerinvirasto* sekä Suomen Pankki ja kansaneläkelaitos määräävät itse maksuistaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

9.

Laki**yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (651/1988) 2 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 748/1996, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

Soveltamisala

Lakia ei sovelleta eduskunnan, tasavallan presidentin, valtiontilintarkastajain ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslioissa eikä Eduskunnan kirjastossa, Suomen Pankissa ja kansaneläkelaitoksessa. Tasavallan presidentin toimintaan ei sovelleta 15 a §:n säännöksiä.

Lakia ei sovelleta eduskunnan, tasavallan presidentin, valtiontilintarkastajain ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslioissa, *valtiontalouden tarkastusvirastossa* eikä Eduskunnan kirjastossa, Suomen Pankissa ja kansaneläkelaitoksessa. Tasavallan presidentin toimintaan ei sovelleta 15 a §:n säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

10.

Laki**valtiontakuurahastosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtiontakuurahastosta 18 päivänä kesäkuuta 1998 annetun lain (444/1998) 10 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 §

10 §

*Tilintarkastus**Tilintarkastus*

Rahaston tilien ja hallinnon tarkastuksen suorittavat kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät tilintarkastajat, *joista yksi on määrättävä valtiontalouden tarkastusviraston esityksestä*. Yhden tilintarkastajista tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja.

Rahaston tilien ja hallinnon tarkastuksen suorittavat kauppa- ja teollisuusministeriön määräämät tilintarkastajat. Yhden tilintarkastajista tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja *tai julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja*.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

11.

Laki**maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain 2 b §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatilatalouden kehittämisrahastosta 16 päivänä joulukuuta 1966 annetun lain (657/1966) 2 b §, sellaisena kuin se on laissa 1046/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 b §

Asianomainen ministeriö asettaa vuosittain rahaston hallintoa ja tilejä tarkastamaan kaksi tilintarkastajaa, joista toisen tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan tutkinnon suorittanut henkilö tai Keskukskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja ja toisen valtiontalouden tarkastusviraston nimeämä henkilö.

2 b §

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuosittain rahaston hallintoa ja tilejä tarkastamaan kaksi tilintarkastajaa, joista toisen tulee olla julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja ja toisen Keskukskauppakamarin hyväksymä tilintarkastaja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

12.

Laki**Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä 24 päivänä lokakuuta 1997 annetun lain (958/1997) 3 §, sellaisena kuin se on laissa 890/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Tarkastus ja valvonta

Tarkastus ja valvonta

Asianomaisella ministeriöllä ja valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa ja valvoa Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:n toimintaa toimivaltaisena elimenä.

Ympäristöministeriöllä on oikeus tarkastaa ja valvoa Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:n toimintaa toimivaltaisena elimenä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

13.

Laki**kansaneläkelain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 54 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

54 §

Valtuutettujen tulee:

- 1) valvoa eläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa;
 - 2) valita tarpeellinen määrä tilintarkastajia, joista yhden tulee olla valtiontalouden tarkastusviraston viranhaltija, ja varatilintarkastajia sekä vahvistaa heille johtosääntö;
 - 3) vahvistaa eläkelaitoksen tilinpäätös sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja lisätylle hallitukselle; sekä
 - 4) päättää niistä muista asioista, jotka tässä laissa tai sen nojalla on säädetty heidän päätettäväkseen.
-

54 §

Valtuutettujen tulee:

- 1) valvoa eläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa;
 - 2) valita tarpeellinen määrä tilintarkastajia ja varatilintarkastajia sekä vahvistaa heille johtosääntö;
 - 3) vahvistaa eläkelaitoksen tilinpäätös sekä päättää vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja lisätylle hallitukselle; sekä
 - 4) päättää niistä muista asioista, jotka tässä laissa tai sen nojalla on säädetty heidän päätettäväkseen.
-

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
 mikuuta 2001.